

Incipit tractatulus eiusdem ve
nerandi patris De regimine
principum ad serenissi-
mum regem an-
glie hēricū
octauū.

¶ Sacre regie maiestati Frater Stephanus baronis iemerit⁹ Prouincialis et humilis seruul⁹. S. i. xpo. P. D.

¶ Cogitans serenissime Rex mee summe erga tuam Maiestatem pietatis / et caritatis affectum aliquid munusculo apud eam permansuro declarare / cum nec aurum / nec gemas habere / nec habere concupiscere : et principum sit potius ista dare quam accipere : statui / e sacro phorum / theologorumque proptuario aliquid depromere / quo ille tue maiestatis preclarissime virtutes / quae vberissimos iam suauissimosque fructus effundunt / et spem in dies meliorem pollicentur / magis absolute / perfectaque reddant. Quapropter hunc perbreue de caritate / et officio principis libellum elucubrare visum est : in quo non stilo sed materie / ac rei operam dedi / preceptaque posui / quibus et publice / et private res tue maiestatis augeantur : eiusque populi non modo ditiores : verum etiam meliores reddantur : et tua demum maiestas ad eterne beatitudinis felicitatem. deo pariter / et hominibus grata facile pueniat. Istas igitur florentissime princeps qualescumque vigilias meas et accipere / et plegere non dedigneris : pro quibus si quam gratiam promeruisse videbor : hanc unam opto : ut hec aut alia huiusmodi in manibus frequenter habere memineris. Et felix valeat tua inclita maiestas : quam deus longeuam in prospero semper statu conseruare dignetur.

Noni
am iu
pta a
posto
li di
ctū vī
culuz
perfe

tem habeat sine qua scri
ptum est neminē saluum
esse. Quia vō principes
xp̄iani sub illa professio
ne xp̄iane perfectiōis cen
sentur. Quotq̄ altiora vo
na a sūmo largitore deo
susceperunt et de eorum
profectu vel defectu ma
iora commoda vel incom
moda subsequūtur: ad ca
ritatem ip̄am artius q̄ ce
teri xp̄iani ceteris parib⁹
sunt astricti. Ideo nūc de
caritate principum ad sa
lutem necessaria vel bre
uiter erit tangēdum: que
iuxta descriptionem pre
dictam tribus comprehē
ditur. vt scilicet

ctiōis ē caritas. Ad quā
magister oīm xp̄s legē et
prophas et p̄ oīs vniuer
sa dei documēta reducit.
Quā sic describit ip̄e apo
stolus p̄ me thi. p̄mo. Cari
tas est finis p̄cepti / de cor
de puro et cōscia bona / et
fide nō ficta: insinuās tri
plicem actuz caritatis: vi
delicet declinare a malo /
proseq̄ bona / et patienter
ferre aduersa. Itā p̄pter
declinationē maloz v̄r de
corde puro: p̄pter p̄secu
tionē bonoz dicitur de cō
scientia bona: propter to
lerantiam vero aduerso
rum dicitur de fide non fi
cta. glosa. l. non fictili vel
fragili: sed cōtra aduersa
forti. Quicūq̄ perfectio
nem xp̄ianam p̄fiteē ve
raciter: necesse est carita

Viciofa sollerter fugiant
Virtuosa feruentē impleāt.
Dnerosa prudenter to
lerent.

¶ Et scdm̄ hoc tractatu
lus seu libell⁹ iste tribus
pticulis cludet. quaruz
q̄libz tria breuissima capi
tula cōtinebit: vt sic ordi
to p̄gressu cōpēdiosoq̄ in
cedētes: facili⁹ necnō aul
di⁹ hic p̄scripta capiātur.

Quo ad primā par-
ticulā: quia vt ha-
bet Ecclesiastici. 49. Pre-
ter paucos om̄s reges cō-
miserunt pctm̄: et relique-
runt legem potētis et glo-
riā perdiderūt. Et vt vult
ysidorus. Difficile est p̄n-
cipē regredi ad melius si
vicijs fuerit implicatus:
qz p̄ abrutū licētie in om̄e
facinus vicioꝝ labitur: et
q̄to excelsior tanto pctm̄
grauius: qz potētes potē-
ter tormēta patient. Licet
vt notat. 40. d. c. 1. Ex offi-
cio suscepto non licentiaz
peccandi sed necessitateꝝ
viuendi se nouerint affe-
ctos. Primū ipsis p̄nci-
pibus xp̄ianis ad saluteꝝ
necessariū est q̄ viciosa sol-
lenter fugiant. Nā et si a
cunctis summe fugienda
sint ab ip̄is nichilominus
magis ac magis. Alioq̄n
innumera iexplicabilia qz
imo incredibilia sequunt̄
incōuenientia. A trib⁹ au-
tem q̄ maxime caueant.
A leui credulitate.
A turpi iniquitate.

A guerre crudelit̄ ate.

E De p̄mo nūc erit dicen-
dum quō. s. summe caue-
re debent a leui credulita-
te ne videlz leuiter credāt
dicentib⁹: p̄serti trib⁹ p̄se-
nax generibus. videlicet
Blandientibus
Detrahentibus
Opprimētib⁹.

Primo cauere debent
p̄ncipes ⁊ dñi ab adurato-
rib⁹. Est em̄ adulatio sꝫ
Alex. de halis in sc̄do vo-
lumine summe pctm̄ pue-
niēs ex sermone vane lau-
dis alicui facte intētiōne
placendi. ⁊ est mortale cū
quis falso adulat vt ali-
quid sibi indecentē obtine-
at: vel cū adulat hoc fine
vt fraudulenter alteri no-
ceat: vel de malo puta de
impudicitia / crudelitate
seu fatuitate laudat. Nā
est illud Esa. Ne q̄ dicit̄
tis malū bonū. Tales em̄
agunt cōtra caritatē p̄xi-
mi: qz prebent ei occasio-
nem in malo perseueran-
di. Prop̄tea aug. super il-
lo verbo. ps. Laudat̄ pec-

cator in desiderijs aie sue
et iniquus bñdicitur: ait.
Hec est magna ira dei vt
desit correctio et assit lau-
datio. Adulantiū quib̄ li-
gue ligant animas in pec-
catis. Delectat eī illa fa-
cere in quibus nō solū nō
metuitur reprehēsor: sed
etiam laudatur peccator.
Et Hiero. sup̄ ps. Nichil
est qđ taz facile corrūpat
mentes hoīm sicut adula-
tio. Plus em̄ nocet līgua
adulatoris q̄ gladius pse-
cutoris. Hi qđē sunt scor-
piones facie blandiēdo
cauda pcutiētes. Ait idē
Hiero. ep̄la. 84. Qui me-
rito dici p̄nt sacerdotes i-
fernales. Incipiunt vtiq̄
quasi vesperas mortuorū
a placebo / sed in fine sepe-
liunt in pctis. Sepulcrū
em̄ patens est guttur eo-
rum. ps. 5. Unde merito
tanq̄ illusores et decepto-
res sunt detestādi dī. Sa-
lomōe p̄uerb. 1. Filii mi si
te lactauerint pctōres ne
acquiescas eis. Qđ p̄p̄ri-
capiēs dauid. Oles iquit

pectōris nō impinguet cas-
put meum. ps. 40. Si nī
chilomin⁹ tales protho-
lor sup̄habūdāt in curijs
p̄ncipū: aliosq̄ blādis su-
is mēdacijs seducūt vt ve-
rificet illd̄ osee. 7. In ma-
licia sua letificauerūt re-
gē: et in mēdacijs suis p̄n-
cipes. Habet quib̄ inquit
polīcrat⁹ curialiū adula-
tio comites dolū fraudez
proditiōnē mēdaciū. Blā-
diunt eī sup̄ioribus vt af-
sequant̄ dignitates et ho-
nores: sed ⁊ alijs quatin⁹
eis faueāt: cōmendant̄ q̄
ab ipsis. Sciunt de vicijs
virtutes fingere. Vocant
prodigos liberales / aua-
ros sapiētes / garrulos af-
fables / obstīnatos con-
stantes / pigros maturos
et graues. Ribētiusq̄ ho-
die ipsis in curijs audiun-
tur qui placētia dicunt p̄-
dicatoribus veritatis: qz
veritas odiū parit ait Sa-
lustius. Et qui male agit
odit lucē. Job. 3. Verū qz
adulatio infatuat assētiē-
tem ait Seneca. antiq̄ sa-
A iij

piētes nō pmittebant ta-
les loq̄ cū principib⁹. **Uñ**
recitat **Vale** li. 6. c. iij. q̄ a-
theniēses thimogorā iter
officiū salutatis variū re-
gē more gētū adulatē ca-
pitāū supplicio affecerūt.
Quid de adulatione dicā:
qñ tot iueniūtur adurato-
res: tot ēt adulatorib⁹ au-
res bēiuolas p̄bētes: q̄ fit
vt **Xitas** ꝑculces ⁊ malicia
supabūdet: qz adulatio a-
pud viros magnos ⁊ seclī
hui⁹ potētes obtinuit ma-
ximū locū. **¶ Scdo** nō cre-
dāt faciliter p̄cipes de-
trahentib⁹. Est enī detra-
ctio fm **Alexan.** de halis
in scdo volumine summe
q. 146. aliene fame per oc-
cultā verba denigratio.
Quequidē fama p̄ciosissi-
ma est oīm bonoz t̄paliū.
di. sapiēte p̄uer. 22. Meli-
us est nomen bonū q̄ diui-
tie multe. **Uñ** detractio ḡ-
uissimū pctm̄ est. **Juxta** il-
lud. 6. q. 1. c. summa. **Sum-**
ma iniq̄tas est fratres de-
trahere: p̄sertim quando
detrāhit quis apud p̄sonā

grauē puta principis vel
magni dñt: siue fiat inten-
tione grauādi famā proxi-
mi cui detrāhit: siue ponē-
di eū in mala gratia illius
apud quē detrāhit qd̄ tūc
susurratio vocat̄. **Et** enim
vult **Tho.** i scda. ij. q. 74.
arti. 1. **Susurratio** ⁊ detra-
ctio cōueniunt in materia
⁊ forma: sed differūt in fi-
ne: qz materia tā susurra-
tionis q̄ detractōis est ma-
lum pximi. forma v̄o est
dicere illud i absentia ei⁹:
sed finis susurrationis est
discordia. finis vero detra-
ctionis est infamia. **Quā-**
do ergo princeps vel ma-
gnus dñs talibus leuiter
fidē p̄bet: quis incōueniē-
tia ex hoc sequētia nume-
rare sufficet? **Audire** qd̄
relatores p̄cipib⁹ ⁊ dñis
qñ iugiter necesse est eis
sepissime fidē p̄bere: alio-
quin periculis infinitis ob-
uiare / remediare ve mini-
me possent. **Veruntñ** ma-
gna cautela adhibēda est
ne cunctis indifferentē cre-
dant: sed prudēter discer-

nant. et iux̄ apostolū pro-
bent spūs an ex deo sint.
Ex cuius defectu fideles
probi hoīes sepissime abi-
ciūtur / infideles et impro-
bi erigunt: innocētes pu-
niūtur neq̄ssimi p̄sperant
boni multipl̄r desolant. ⁊
p̄ncipes ip̄i tali ex leui cre-
dulitate nōnunq̄ ī h̄ne ia-
cturā nō modicā patiunt.
Siq̄dē vt notat nicola⁹ de
lyra sc̄di Reg. 19. aduolato-
res ⁊ detractores sunt pe-
riculosissimi: q̄ dauid tā
iustus ⁊ sanctus x̄bis sibe
adulatoris et detractoris
fuit ita capt⁹ et īuolūt⁹ q̄
h̄rditatē miphiboseth do-
mini sui ei p̄cessit in absen-
tia miphiboseth et eo non
audito. Et quod est peius
postq̄ audiuit miphibo-
seth se excusantē ⁊ x̄a dicē-
tē nō retractauit dictū suū
iūstū totalit̄: sed seruū ei⁹
pessimū. s. sibā fecit equa-
lem dño dicēs. Tu et siba
diuidite possessiōes. Quē
tñ debuit suspendisse pro-
pter falsam accusationē
domini sui de crimine lese

maiestatis. Erat miphibo-
seth filius saul. Et recedē-
te dauid de hierusalē cum
exercitu miphiboseth re-
mansit q̄ erat claudus: et
siba seruus eius venit ad
dauid ⁊ dixit: falso tñ mi-
phiboseth remansit in hie-
rusalē dicens. Hodie resti-
tuet michi dom⁹ israel re-
gnū p̄ris mei saul. vt nos-
tat sc̄di Reg. 16. Propter
q̄d pctm̄ regnū dauid fuit
postea diuisum tpe roboā
nepotis sui. tertij Reg. 12.
P̄derēt igit̄ q̄ culpabi-
les sunt q̄ in p̄iudiciū alte-
rius sic leuiter credūt q̄s
a susurratorib⁹ ⁊ detracto-
ribus sibi cauere nesciunt
aut nolūt. ¶ Tertio caue-
re debēt p̄ncipes ⁊ dñi ab
opprimētib⁹ hoc est op-
pressiōes seu īdebitas ḡ-
uatiōes suggerentib⁹: qm̄
pauperū populīve oppres-
sio summe displicet deo su-
amq̄ iracūdiā puocat.
Iuxta illd̄ Exo. 3. Et lamoz
filioꝝ israel venit ad me vñ
dix̄ afflictionē eorū qua
ab egyptijs opprimūt. Et

Exo. 22. Vidue et pupillo
nō nocebit. Si leserit eos
vociferabunt ad me: ego
audia clamorē eorū et indi-
gnabit̄ furor me⁹: percu-
tiamq; vos gladio et erūt
vxoꝛes vꝛe vidue et filij ve-
stri pupilli. Datuit hoc in
ip̄is egyptijs oppressori-
bus ppli israel: quos ip̄so
isrl̄ trāseūte p̄ mediū siccī
maris dñs ꝓclusit itervē-
das ī profundū: vna cū re-
ge suo pharaone tyrāno.
Exo. 14. ꝓꝓꝛꝓea dedit
dñs ꝓceptū oībus regib⁹/
ꝓncipib⁹/dñis/iudicib⁹
et ꝓsiliarijs vt pauperum
causas tuerent: neq; illos
opprimerēt atq; molesta-
rent. Unde Esa. 1. dñs ait.
Querite iudiciū/ subueni-
te opp̄sso/ iudicate pupil-
lo/ defendite viduā. Et de
magnatibus nō faciētib⁹
sic loquit̄ iher. 5. Inuētī
sunt in ꝓꝓlo meo impūj in-
sidiātes q̄si aucupes laq-
os ponētes et pedicas ad
captēdos viros. Sicut de
cipula plena auib⁹: sic do-
mus eorū plene dolo. Nō

magnificati sunt et ditati
incrassati sunt et īꝓingua-
ti et ꝓterierūt ꝓmones me-
os pessime. Causas vidue
nō iudicauerūt/ cām pupil-
li nō direxerunt: et iudiciū
pauperū nō iudicauerūt/
cām pupilli nō direxerūt:
et iudiciū pauperū nō iudi-
cauerūt. Nūquid sup̄ his
nō visitabo s̄t dñs: aut su-
per gentē huiuscemōi nō
vliciset̄ aīa mea. ꝓncipes
igī et dñi dñi ꝓpendūt ꝓ-
ꝓe se consiliarios sp̄m op-
pressionis habētes/ sūme
ab eis cauere/ eosq; aucto-
ritate ablata ꝓcul a se pel-
lere debēt. Neq; dicaſ il-
lud Ecclesiastici. 10. Scdm̄
iudicē ppli sic et mīstri ei⁹
Et enī dicit̄ eꝛ de reg. iu.
lib. 6. Qui tacet cōsentire
videt̄. Et iterū ibidē. Qui
facit ꝓ aliū est ꝓinde ac si
faciat ꝓ seip̄m. Nū merito
vt habetur. 2. q. 1. c. notū.
Agentē et cōsentientē par-
pena constringit. Legitur
de sctō edvardo quondā
rege anglie q̄ cū haberet
tales cōsiliarios sub colo-

re boni taxā nō necessariā
a subditis leuari suggerē
tes/noluisse et eis acq̄ie
scere: s; eorū ip̄ortunitate
vici⁹ ip̄os p̄m̄ississet agere
leuata p̄ regnū cū aucto-
ritate collecta: et ad thesau-
rū suū portata: dicit⁹ rex
ad videndū eā/stans a lō-
ge vir sanct⁹ vidit dyabo-
lū similit̄ symie sedentē su-
per thesaurū. Quapropter
p̄cepit eā reddi his a quib⁹
exacta fuerat. In sistētib⁹
aut̄ eis vt pot⁹ i p̄ios vsus
exponeret: absit inquit vt
ego exponam bōa aliena
subditoꝝ meoꝝ et laborato-
rū pauperū in elemosina.
Nōne videt; diabolū sedē-
tē sup̄ cumulū pecunie: et
gaudentē q̄ nos captiua-
uit laqueo suo. Quāob̄re
p̄cipio vob̄ sub pena mor-
tis vt restituatis istā pecu-
niā illis a quibus habuistis
vsq; ad minimū denariū.
Quō v̄gente regio p̄cepto
factū est. Cuius sc̄ti regis
exēplo cūcti p̄ncipes et dñi
tales p̄siliarios in cā mini-
me iusta rep̄mere debēt.

Quo ad sc̄dm capitū
lū prime partis hu-
ius opusculi. Eius quomō
p̄ncipes et dñi cauēdo a
viciosis summe cauere de-
bēt a leui credulitate vidē-
dū qualiter a turpi iniqui-
tate: p̄sertim triplici videlz
Impudicitie. **C** Primo
Iracundie. ab iniquitate
Auaricie. vilissime i-
pudicitie dī. paulo Ep̄he.
5. Hoc aut̄ sc̄itote itelligē-
tes q̄ ois fornicator aut
imundus aut auarus quō
est idolorū seruit⁹ nō h̄z he-
reditatē in regno xp̄i et dei
Et vt ait Isidor⁹. 31. q. 7.
c. nō solū. Inter cetera se-
ptē vicia viciū fornicatio-
nis maximi sceleris est: qz
p̄ carnis immundiciā dei
templū violat. Et h̄o nos-
tat Greg. 31. moral. prima
luxurie filia ponit cecitas
mentis. Ex ip̄a etenim infa-
tuatur anima: vt nec deū
timeat nec homines vereat-
tur. Unde et apud antiq̄s
impudicus amor cec⁹ de-
pingebat. Propterea da-
niel. 13. Species decepti

te et concupiscētia subuer-
tit cor tuū. **En̄** ⁊ **Hiero.** cō-
tra iouinianū inq̄t. Amor
forme rōnis obliuio est: et
insanie proximus. Et ouī
di⁹ in epl̄is. Quid deceat
nō videt vllus amās. **Se-**
cundū enī **Aug.** in ope lu-
xurie tota rō absozbeſ: ita
q̄ lumē rōnis q̄dāmō extī-
guīſ ⁊ tot⁹ hō q̄si carnalis
efficiſ: vt verificeſ illd̄ pri-
me **Cor̄. 2.** **Alis** hō non
pcipit ea q̄ sunt spūs dei.
Et p̄s. **Sup**cecidit ig-
nis scz luxurie: ⁊ nō vidēſ
solē. i. lumē spūaliū bono-
rū nō habuerūt. **P̄t** hoc
in salomone q̄ tāta sapien-
tia p̄ditus ad extremā de-
mentīā idolatratiōis pue-
nit amore detē⁹ mulierū:
vt notatur. **32. q. 4. c.** salo-
mon. **Prop̄**ea **Brego.** in
moralib⁹. **Ex** q̄ (inquit) lu-
xuria mētē semel occupa-
uerit vix eam bona deside-
ria cogitare pmittit. Et in-
de est q̄ viciū carnis plus
hōiem vilificat. **Jō** p̄sultit
pp̄ha. p̄s. **31.** Nolite fieri
sicut equ⁹ ⁊ mul⁹ q̄b⁹ nō est

intellectus. **In** chamo et
freno maxillas eoz p̄strin-
ge. **Pre**tea p̄ luxuriā pdi-
tur fama bona vt patz de
ip̄o salomone. **De** q̄ **Eccle-**
siastici. **47.** Dediti macu-
lā in gl̄ia tua. **In**currenē
incōuenientia corpalia: vt
p̄t̄ i amō: q̄ ex amore tur-
pi iſfirmat⁹ est grauiſ. sc̄bī
Re. 13. **Pro**uocaturq̄ des-
ira: vt patet in aq̄ diluuiō.
Hēn. 7. **In** igne sodomit̄
co. **Hēn. 19.** et in morbo pe-
stifero. **Prop̄** eī luxuriā
pestilētie iducunt: vt collī-
git̄ ex glosa. c. flagicia. **32.**
q. 7. ⁊ in auten. vt nō luxu-
riētur p̄tra naturā. **col. 6.**
Priceps aut̄ d̄z deo eē ac-
cept⁹ ⁊ grat⁹: in se ordina-
tus et honestus: suis ama-
bilis ⁊ venerādus: hostib⁹
terribilis ⁊ timēdus: q̄ oīa
auferūt p̄dicte libidines ⁊
p̄traria afferūt. **Amor** enī
mulierū eneruauit fortitu-
dinē sanſonis / infatuauit
sapiētīā salomonis / feda-
uitq̄ sc̄tīmonīā dauid rez-
gis. **¶ Sc̄o** sūme d̄z ca-
uere p̄nceps ab iniq̄tate

16
Iracundie q̄ valde ḡue peccatū est: qz p̄trariaē charitati. Sciendū tñ s̄z Greg. qz ira est appetitus vindicte q̄ dupliciē p̄t appeti vindicta. Uno mō pp̄ dei honorē/pctōz cohibitiōnē ⁊ emendā: ⁊ cū alijs circū stātis debitis. Et hoc nō est pctm̄: ⁊ vocat̄ ira p̄ zelū. De qua ps̄. 4. Frascimini ⁊ nolite peccar̄. Alio mō appetit̄ vindicta non quō vbi vel qñ fm̄ q̄ opz: et sic est viciū nō rōne passionis q̄ est mot⁹ nō sp̄taneus et p̄sistit in appetitu sensitivo s̄z rōne act⁹ volūtarij adiūcti. De hac Jac. p̄mo. Ira enī viri iusticiā dei nō opat̄. Et est mortale qñ q̄s ex deliberato p̄sē su appetit iustā vindictaz seu p̄ximi punitiōnē notabilē iustā ⁊ dānosam. In iustā aut̄ vindictā appetit q̄s: cū cupit eum puniri q̄ nō meruit: vel notabiliter plusq̄ meruit: puta vt verbū iniuriosum q̄s et pp̄ ea alter desiderat eū occidī vt vulnerari. Vel cupit

se vindicare p̄ se vel p̄ aliū sine ordine iur̄. vel cā v̄dictevt de malo alteri⁹ satisfiet. Vel etiā cū quis pp̄ iracundiā in corde letantē cadit a dilectiōe p̄ximi p̄ponens sibi nō subuenire etiam in necessitate. Ex hac ira p̄cedunt blasphemie/maledictiōes/iuriatōes/homicidia: ⁊ scādala innumera. P̄terea p̄ irā ocul⁹ rōnis obtenebratur. di. catōe. Impedit irā animū ne possit cernere verū. Sed ⁊ cōpositio corporalis p̄ditur dicēte gregorio moral. 5. Ire sue st̄ mulis cor accēsū palpitat/corpus tremit/lingua se p̄pedit/facies ignescit/exasperant̄ oculi/non cognoscunt̄ noti/ore fm̄onē format: s̄z sensus qd loq̄tur ignorat. Durū est siq̄dē cū talib⁹ habitare. Cū igit̄ p̄iceps gestū debeat h̄re honestū ob oīm aspectū in ip̄m: et habere aīm ipturbatū ad iudicandū i trāq̄llitate/ ⁊ opandū i eq̄tate: studiose v̄z aīm i trā

quillitate suare pvide p̄
cauere iracundiā: q̄ defoz
mat hoīem exteriorē et cō
fundit interiorē. Quā au
tē dānosa sit in p̄ncipe pa
tuit ī theodosio impatore
De quo lib. 9. historie tri
partite d̄r q̄ cū ap̄d thessa
lonicā ciuitatē quidā iudi
ces lapidati fuissent: theo
dosius idignat⁹ auctores
interfici fecit: vbi septē mi
lia sunt occisi non p̄cedēte
iudicio. Sup quo ab am
brosio correct⁹ pfundissi
me se hūiliauit eiusq̄ sc̄tis
simo p̄silio legē edidit: de
creta furoris euacuās: q̄
sc̄ilz trigīta dieb⁹ sn̄ia ne
cis atq̄ p̄scriptiōis in lit
teris t̄m maneat/et iudiciū
rōnis expectet. In hīs die
bus ira iā cessante agno
scit si iusta sit sn̄ia quā p̄
tulit aut iniusta. Et siqdē
ratio pbauerit iusta que
plata sunt distrūper: si nō
iusta firmabit. ¶ Tertio
summe d̄z cauere p̄iceps
ab iniqtate auaricie: q̄ ob
eius grauitatem ab ap̄lo
Ep̄he. 5. vocat̄ idolorū ser

uitus. Necet autē diligere
bona tp̄alia de se non sit
malū / sepe numero t̄m pec
catū mortale cōmittit ob
amorē iordinatū. Pr̄mo
in appetēdo aliena appe
titu cōpleto: qui nimirum
p̄cederet si facultas ades
set. vel si nō aliena illicito
tamē modo puta si q̄s in
dign⁹ rōne vite vel illitte
rature adipisci conat̄ ec
clesiasticū b̄nificiū. In acq̄
rēdo etiā pct̄m mortale ē:
cū q̄s res aliquas iniuste
quocūq̄ mō fiat p̄ fraudē
rapinā/vsuram/ seu alias
Vel acq̄rit eas p̄ tale op⁹
officiū vel artē: q̄ illō p̄ se
mortale pct̄m est vt mere
triciū/lenociniū/ludus a
lee ex cupiditate ⁊ similia
In retinēdo q̄s p̄tigit pec
catū mortale cū q̄s sciēter
⁊ volūtarie retinet ea que
restituere tenet et. p̄t: q̄s
tāgit eos q̄ detinet merce
dē aliorū ⁊ protrahūt de tē
pore in t̄ps solutiōes. Vel
cū quis retinet supflua re
spectu stat⁹ ⁊ p̄sone nec cō
municat alijs idigētibus

psertim in extrema neces-
sitate. Quale autē reddat
psonā auaricia: vñ Ecclia-
stici. 10. Quaro nichil ē sce-
lesti: hic ei ⁊ aīam suā ve-
nalē h3. Et vt dicit leo papa.
Nullū remanet iusticie ve-
stigiū vbi auaricia sibi fe-
cit habitaculū. Hinc frau-
des / falsificatiōes / mēda-
cia / piuria / rapine / furta /
oppressiōes / pditiōes / sy-
monie / iusticie: ⁊ alia cri-
mina horrēda. Ideo tullī-
us li. ij. de officijs dicebat
Nullū viciū deteri⁹ auari-
cia: ⁊ pserti ī pncipib⁹ ⁊ rē
publicā gubernantib⁹. Et
marcialis coc⁹ ait. Nō sibi
nec alijs pdest dū viuūt
auar⁹. et Salustius in ca-
tilinario. Auaricia fidē et
pbitatē cesasq; bonas ar-
tes subuertit. et Valerius
lib. 9. Auaricia est latētū
īdagatrix lucroz manife-
ste pdeuorago auidissima
neq; habēdi fructu felix ⁊
querēdi cupiditate misa.
Et iterū salusti⁹ ī catilina-
rio. Auaricia pecunie stu-
diū h3 quā nemo sapiens

amauit vñ cōcupiuit. Hec
q̄si malis venenis imbuta
corp⁹ animūq; virilē esse-
minat / semp infinita insa-
tiabilis ē: neq; copia neq;
inopia minuit. Immo vt
iuuenal. Crescit amor nū-
mi quāto pecunia crescit.
Tātoq; piculosior q̄to in-
separabilior est: qz cū ho-
mine senescēte cetera pec-
cata deficiāt: sola auaricia
iuuenescit. Et si in pncipe
vigeat dñiuz / de facili ver-
titur in tyrannidē: vt ī ne-
rone auarissimo patuit.
Ideo deut. 19. Non habe-
bit videlz rex vxores plu-
rimas que alliciūt animū
ei⁹: neq; argēti ⁊ auri im-
mēsa pōdera. Et in autētē
co de psulib⁹ in medio col-
latiōis q̄rte psitu. 3. Soli
impatori aurū cōtēnendū
psat fortune fastigiū. S3
pōderēt illō Eccliastes. 5.
Diuitie pgregate in malū
dñi sui peūt ī afflictioe pes-
sima. Illūq; enī diuitie ma-
le cōgregate durabilē p-
sunt: s3 iusto dei iudicio se-
pissime cā destructiōis res-

gnorū ⁊ domorū sunt. Et
dificet illud Esa. 33. Et q̄
p̄darj nōne ⁊ ipe p̄daberj

Quo ad tertiū arti-
culū p̄me ptis. Vi-
so quō principes ⁊ dñi ca-
uendo a viciosis: sūme ca-
uere debēt a leui creduli-
tate: turpiōs iūqtate / vidē
dū qualr a guerre crude-
litate. Et em̄ d̄t Sene. Fe-
rina rabies est ista sangui-
ne et vulnerib⁹ letari. Et
hoc est abiecto hoīe in sil-
uestre aīal trāsire. Hec ille
Serpētes quib⁹ inimicāt
hoībus: s; nō serpētibus:
neq; lupi lupis: sed alijs
aīalib⁹. Peiores igit̄ et
crudeliores illis aīalibus
sunt hoīes q̄ hoībus ip̄is
inimicant̄: imo in hoc vi-
dent̄ bellātes peiores de-
monib⁹: q; demones ī in-
ferno nō nisi nocentes et
malos ledūt: s; belligeri-
tales etiā innocētes opp̄-
mūt: q; dūtayat ad predā
et rapinā tendūt. Hic p̄s.
Contritio ⁊ infelicitas in
vijs eorū: et viā pacis nō
cognouerūt non est timor

dei añ oculos eorū. Verus
si bellū virgēte necessitate
sumitur vel suscipit̄: als
em̄ non licet. vt notat. 23.
q. 8. ca. Si nulla virget. d; 3
Iuste suscipi.

Iuste prosequi.

Iusteq; concludi.

C Pro primo ad hoc q̄
bellum iuste suscipiat̄ seu
moueat̄ et licitū sit tria re-
q̄runť: vt ponit. S. Tho.
in. 2. 2. q. 40. ar. 1. videlic; 3
Principantj auctoritas.
Impugnationis rationa-
bilitas.

Intētioia sinceritas.

C Primū est p̄ncipis au-
ctoritas: cui⁹ mādato bel-
lū est gerendū. Nō em̄ p̄ri-
net ad p̄sonā priuatā bel-
lū mouere: q; pōt ius suū
in iudicio supioris p̄seq̄.
Unde d̄t Aug. p̄tra manē
cheos. ⁊ ponit. 23. q. 1. ca.
qd̄ culpať. Ordo natura-
lis mortaliū paci accōmo-
dat⁹ hoc poscit vt suscitā-
di belli auctoritas atq; cō-
siliū penes principes sit.
C Scōm est ipugnationis
rōnabilitas: q; d; esse cā

Iusta ut scz illi q̄ ipugnan-
tur ppter aliquā culpam
ipugnationē mereantur.
An Aug. in li. q̄stionū. po-
nit q̄. 23. q. 2. c. dñs nr. Ju-
sta bella solent diffiniri q̄
vliciscunt iurias: sic gēs
vel ciuitas plectēda est: q̄
vel vdicare neglexerit qd̄
a suis iprobe factū est: vt
reddere qd̄ p̄ iuriā abla-
tū est. Tertiu est itētio
nis sinceritas. D̄z em̄ esse
bellatū intētio recta. s. vt
vel bonum pmoueat / vel
malū euitet. An aug. li. 8.
x̄bis dñi. r̄ hf. c. apud. 23.
q. 1. Sp̄s veros dei culto-
res etiā ip̄a bella pacata
sunt: q̄ nō cupiditate aut
crudelitate: sed pacis stu-
dio gerunt vt mali coerce-
ant r̄ boni subleuent. P̄d̄t
aut̄ p̄tigere vt sit legitima
auctoritas inducētis bel-
lū: et cā iusta nichilomin⁹
tñ p̄p̄t prauā intētionem
bellū reddat illicituz. An
aug. hf. q̄. d. c. qd̄ culpaf.
Hocendi cupiditas / vici-
scēdi crudelitas / iplacat⁹
r̄ iplacabilis anim⁹ / ferit-

tas rebellandī / libido do-
minādi: r̄ si q̄ silia. hec sūt
q̄ i bellis iure culpaf. h̄ic
de talib⁹ ps. Dissipa-
gētes q̄ bella volūt. Heu
q̄t mala pueniūt ex bellis
p̄cipue cū bellat hoies si-
ne recta itētoe: q̄t odia / q̄t
rapine / q̄t adulteria r̄ de-
floratiōes x̄ginū: q̄t incē-
dia domoz / q̄t sacrilegia /
q̄t opp̄ssiones pauperū et
simpliciū atq; inocētum.
Et ḡ licitū sit bellū suppo-
sita p̄ncipātis auctoritate
et iusta causa videant bel-
lantes q̄ sua intētio sit re-
cta. s. p̄p̄t bonū publicū r̄
pacis vtilitatē. Augu. ad
bonifa. r̄ hf. 23. q. 1. c. noli.
Esto bellādo pacific⁹. s. in-
tendēs pacē vt eos quos
expugnas ad pacis vtili-
tatē vicēdo pducas. Hec
ille. C̄ Pro sc̄do vt iustū
bellū iuste p̄seq̄t r̄ victo-
ria oprata succedat: tria
p̄nceps i bell̄ h̄re studeat
A dei offēsa caueat (vicz
Suos disciplina coerceat
Spem in deum erigat.
C̄ Prius sit in eo cura oīa

que deſi offendit et eius
eccleſiam cauēdi ⁊ ea q̄ deo
placēt et eccleſie ꝑſunt fe-
ctādi diligēs ſtudioſitas.
Debent em̄ ꝑncipes ⁊ ſui
ſumme ꝑuidereꝝ ſecum
deū habeant: qđ ſit dū ei⁹
mandata cuſtodiūt ⁊ ad-
plent: ꝑrout ait achior al-
loq̄ns holofernē. Judith
10. Abi cū recitauit bñſi-
cia deſ exhibita ꝑꝑlo ſuo
cōcludit. Nūc ę dñe ꝑꝑre
ſi eſt aliqua iniq̄tas eorū ī
cōſpectu dei ſui/ et aſcēda
mus ad illos: qm̄ tradēs
tradet illos tibi deus. Si
autē nulla eſt offenſio ꝑo-
puli hui⁹ corā deo ſuo nō
poterimus reſiſtere illis:
qm̄ dñs illoꝝ defēdet eos
Hinc leuitici. 26. Si ī ꝑce-
ptis meis ambulaueritis
ſequiꝝ ꝑſeq̄mini īmicos
vꝛos et corruēt corā vob.
Ecōtra ioſue. 7. Dꝛ qꝫ fur-
to vni⁹. ſ. achor multi occi-
ſi ſunt de ꝑꝑlo. ¶ Scđo
ꝑrouidere dꝛ ꝑnceps vt in-
ſe et ſuis militib⁹ ſit debi-
ta ⁊ recta diſciplinabilitas
coercēdo. ſ. carnis laſciui-

as/ꝑmeſſatiōes/ volupta-
tes/ꝑudicitias/ cupidita-
tes/rapinas/diſſentiōes/
diſcordias/ ꝑſumptiōes/
inobediētias. De facili ei⁹
vinciꝝ exercit⁹ ꝑꝑuſcunqꝫ
vbi nō vigeꝝ debita diſci-
plina. ait Policrat⁹ li. 6:
c. 12. dicēs qꝫ rōanis adeo
ꝑꝑuit diſciplina vt orbē
terre ſue ſubicerent vitiōſi
Alexāder macedo exiguā
manū militarē ſuſcepit a
ꝑꝑe ſed doctā. Quas aſſue-
facta militie orbē terraz
aggreſſus innūeras ho-
ſtiū ſtrages fudit. Xerxes
a trecētis lacedemonioꝝ
ad tremopilas vexat⁹ cuz
eos manu īnita pleriqꝫ
ſuis amiſſis vix cōfugiſſz
in eo ſe deceptū dicebat qꝫ
multos quidō hoīes habe-
ret: raros autē diſciplina
tenaces. ¶ Tertio qꝫ vi-
ctoria ⁊ celo eſt. ſ. a rege
regū. Nō em̄ ī multitudine
exercit⁹ victoria bellis
ſz de celo fortitudo eſt. ꝑꝑ
mi mach. 5. Ideo ꝑncipis
dꝛ eē ꝑa fides/ firma ſpes
et ꝑia ſupplicatio ad deū

vt ipe sit dux belli ⁊ prote-
ctor sui ac suoz. exemplo
moysi Exo. i. Qui cū le-
uabat man⁹ vincebat isrl
hic de theodosio ipatore
i hystoria rōanoz legif q
dū semel a suis destituit⁹
⁊ ab hostib⁹ circūsept⁹ ex
pers cibi ⁊ sōni ofoni icū
bēs totā noctē pugil exe-
gisset: fiducia r̄ arma cor-
ripiens signū crucis se-
p̄lio dedit. Cūq; ad p̄gres-
sionē vētū eēt veniēs tur-
bo a pte theodosij in ora
hostiū ruit: q̄ ⁊ ab ei⁹ pte
valēter spicula missa ho-
stib⁹ īfligeret. et hostili ēt
manu missa ad mittētes
refleceret: sicq; hostilis
exercitus prostratus est.
¶ Proptio: ad hoc q̄ iu-
stū bellū iuste p̄secutū iu-
ste p̄cludat: oz vt fortuna
x̄tuo se suscipiat: videlz si
aduersa eq̄nimit̄er tole-
ret: si p̄spera anim⁹ mini-
me erigat. Victores em̄
etiā i bello iusto nō inani-
ter gl̄ari: s; poti⁹ timere
debent triplici de causa.
¶ P̄tia: q; fm aug. li. 5.

de ciul. del. c. 13. Aliquan-
do mali v̄nant et alios in
bello v̄cūt pp̄ p̄ctm po-
puli q̄ v̄cūt: ⁊ nō pp̄ valo-
rē v̄l meritū v̄cētis: sicut
dedit v̄nū ⁊ ip̄erū roma-
nis ad puniēdum iudeos
et alias gentes deo rebel-
les nō pp̄ meritū pp̄riū
q; sicut d̄t ibid. c. 17. Nec
ip̄i rōani tenuerunt leges
q̄s alijs dederūt: nec x̄tuo
se vixerūt: nec pp̄ veraz
pietate q̄ sola ad vitā du-
cit sicut d̄t. c. 16. s; pp̄ va-
nā gl̄iaz ⁊ hūanā. Itō hic
receperūt mercedē. s. ipe-
riū p̄ quo tāta passi sunt.
¶ Scda q; v̄nū bello ac-
q̄situz est min⁹ stabile. Li-
cet em̄ finis belli sit pax:
tū securi⁹ eēt partib⁹ p̄cor-
dat; pacē obtinere sine bel-
lo ⁊ v̄nū: q; illi q̄ bello ob-
tinent ⁊ subijciunt poti⁹
tione q̄ amore seruiūt: sp̄
t̄ps expectātes qn̄ se ⁊ su-
os i bello occisos aliq̄ oc-
casiōe inuēta vindicēt. Et
iō talis est differētia inter
talē subiectionē et v̄nū
et subiectionem amicabi-

12 q̄lis est inf̄ arborē bene
 radicatā q̄ non cadit oīvē
 to: et arborē nō h̄ntē ma-
 gnas radices seu pfun-
 das. q̄ faciliter flectit ⁊ de-
 iſcitur. ¶ Tertia est fortu-
 ne variabilitas. h̄ntes em̄
 ſemel victoriā ſi poſtea de
 hac inaniter gl̄iantes cō-
 mittūt pctā q̄ illi cōmiſerūt
 q̄s ip̄i vicerūt rota muta-
 bit: et ip̄i eadez facilitate
 inimicis inopinate ſurgētī
 bus vincenſ. ¶ In iehu
 qui p̄ualuit p̄tra domum
 achab. 4. reg. 9. ¶ Vero
 poſt cōmiſit eadez pctā q̄
 cōmiſerat domus achab
 trāſlatū eſt regnū a filiis
 ſuis ad ſellū. 4. re. 15. Sic
 etiā poſtq̄ achab habuit
 pulchras victorias cōtra
 benadab regē ſyrie. 3. re.
 19. q̄ naboth iniuſte occi-
 dit hoſtib⁹ ſuccubuit ⁊ oc-
 cidit. 3. reg. 22. Victoib⁹
 igiē talib⁹ meli⁹ timendū
 q̄ gl̄iandū: vt vel ſic oīpo-
 tenti deo victoriā attribu-
 ant: victiſq̄ hoſtib⁹ miāz
 exhibeāt. Sicut em̄ bellā
 ti et reſiſtentī violētīa red-

dit: ita victori capto miā
 ſam debet: maxie in quo
 pacis pturbatio nō timeſ
 ait Ang. ad bonifacium.
 habet q̄. 23. q. 1. c. Moli.

Quo ad ſcōbaz pticus
 lā hui⁹ opuſculi: ta-
 cto q̄r p̄ncipes ⁊ dñi h̄nt
 vicioſa ſoillerter fugē: tan-
 gendū vel ſuccicte qualiē
 debeāt vtuofa feruenter
 implere. Multū ſiquidē ne-
 ceſſe eſt p̄ncipi ſub q̄ cōp-
 hendit oīs dñans ī repu-
 blica ſibi p̄miſſa: vt ſit vir-
 tutib⁹ p̄dit⁹ / prudētia ex-
 pert⁹ / morib⁹ pb⁹: eminē-
 tior in his pp̄lo quē regit
 Cū etiā in brutis aīalib⁹
 vigore valētiora p̄ſūt. ait
 Seneca ep̄la. 9. Hinc de
 ſaule ait ſamuel. 1. reg. 10.
 Videtis quē elegit dñs q̄
 nō ſit ſiſis ei in om̄i pp̄lo.
 Erat enīz altior vniverſo
 pp̄lo ab humero ⁊ ſupra.
 ¶ Wonderandū tñ q̄ in-
 ter alias virtutes tres p̄n-
 cipi ſunt p̄neceſſarie. vīcz
 Prudentia
 Diligentia
 Clementia

¶ Pr̄ia
 eſt pru-
 dētia: de

qua nunc dicere sufficiat
Et de hac dicit sapiēs p-
uerb. 4. In oī possessione
tua acq̄re prudētiā. Et. 16
Acq̄re prudētiā qz p̄celli
or ē argēto. Et xp̄s math.
10. Estote prudentes sicut
serpētes. Est aut̄ hec pru-
dentia vt docet Aristo. 6.
ethi. Recta rō agibiliū q̄
hō in q̄buscūq; agēdis fi-
nē p̄siderat: atq; ad illum
media p̄ueniētia accōmo-
dat ⁊ disponit: qz vt Boe.
inqt. ij. de p̄sola. Qd̄ ante
oculos sitū est nō sufficit
itueri: rerū exit⁹ prudētia
metif. T̄nvt ait Tho. 2. 2.
q. 47. Triplex prudentia
distingui potest. videlicet
Falsa Vera
Perfecta
Vera
Perfecta
militudinē di-
cta que in malis ⁊ pctōri-
bus repit. Et de hac xp̄s
Luce. 16. dr. Filij hui⁹ sc̄li
prudētiores filiis lucis in
gnatione sua sunt. Et pau-
lus Roma. 8. Prudentia
carnis mors est. Cū enim
prudens sit q̄ bene dispo-
nit q̄ sunt agēda p̄p̄t ali

quē bonū finē. Ille q̄ p̄p̄t
aliquē malū finēz aliq̄ di-
sponit p̄gruētia illi fini hz
falsam prudentiā: inqt̄
illud quod accipit pro fi-
ne non est verum bonum:
sed sc̄dm similitudinez si-
cut dr̄ aliq; bonus latro:
Hoc em̄ modo potest secū-
duz similitudinē dici pru-
dens latro: qui conueniē-
tes vias inuenit ad latro-
cinandū. Cū igitur prin-
ceps talem prudentiā fal-
sam habet: fingendo sibi
bonuz reipublice inuenit
modos subtilissimos etiā
sub ficto colore iusticie:
spoliandi/ opprimēdi/ de-
struendi/ affligendi/ puni-
endi/ persecuendi: nulla
q; innocentia tuta manet
Adinueniuntur noui in-
finitiq; modi extorsionū/
oppressionū et iniusticia-
rum: nūc captiosarum le-
gum noua editio: nunc
antiquarum tortuosa in-
terpretatione: nūc iniqua-
rum dānata approbatiōe
Et quia sc̄dm iudicē p̄p̄t
sic et mīstri ei⁹. Ecclia. 10.
Bij

Habet illico mīstros im-
pietatis ex oī pte vtracq
manu mūera amplissima
extorqntes: s; r subtiliter
possessiōes eos formidan-
tū attrahētes: parētes et
seruītores vt volūt mari-
tātes r disponētes: qdōs
grauī est sub colore utili-
tatis pncipis calūniā fal-
saz iponētes: vt vel siciad
libitū alios tenere valeāt
q̄s aliter spoliare r oppri-
mere neqbāt. Credīf tali-
bus / pfundunt̄ probi / ex-
altant̄ reprobi. Multipli-
cant̄ symonīe / vsure / rapi-
ne / false crimīatiōes / fal-
se testificatiōes / false p̄dē-
nationes. Sequunt̄ blas-
phemie / piuria / supstitio-
nes / abhoīatiōes: ecclia-
stice libertatī violationes
nec nō diuini honoris con-
culcatiōes. Nulla iusticia
nulla pietas / nulla ī repu-
blica pulchritudo. Omīa
sunt tūc corrupta / oīa as-
pera / oīa pfusa. Tali pnci-
pi detrahūt alieni / illudūt
īmīci / maledicūt subditi.
Et qd̄ restat nisi diuina vī-

dicta / vl. septura diuina.
Michi vindictā r ego res-
tribuā. r. ¶ Scōda ē pru-
dētia x̄a: s; impfcta q̄ in-
uenit vias accōmodas ad
finē bonū: s; est impfcta
duplr. Anomō: qz illō bo-
nū qd̄ accipit p fine nō est
cōis finis totū hūane vite:
s; alicui spālis negociū:
puta cū aliq̄s adūenit vi-
as accōmodas ad nauigā-
dū vel negociādū dicīf
prudens nautavel negos-
ciator. Aliomō prudētia
bz ipfcta: qz deficit ī pnci-
pali actu prudētis: puta
cū aliq̄s bñ pfiliat̄ r recte
iudicat de his q̄ ptinēt ad
totā vitā: s; nō efficacit̄ p-
cipit. Hac prudētia ipfes-
cta detinent̄ p̄tholor q̄
p̄les pncipes xp̄iani. Ipa
qz p̄mo mō sup̄ta p̄diti īf-
deles ipatores r pncipes
nōnulli: rēpublicā nō me-
diocrit̄ meliozarūt x̄tuos
seq̄ rexerūt: vti de traia-
no r alijs q̄ plib⁹ ī libris
etiā autenticis legit̄. Re-
minē p potētīā iuste opp̄-
mebāt sine acceptiōe p̄fos

narū inter viri & p̄ximus
recte iudicabāt. Aduenis
pupillis & viduis defenso
res erant: cohibebāt fur-
ta / adulteria puniebāt / le-
ges eq̄ssimas cōdebant /
ūqs nō exaltabāt / ipudī-
cos & hīstriōes nō nutrie-
bāt / īpios de terra perde-
bāt / parrīdas et p̄uros
vīuere nō sinebāt / paupe-
res alebāt / iustos sup̄ re-
gnī negocia p̄stituebāt / se-
nes sapiētes & sobrios cō-
siliarios habebāt / mago-
rū ariolorū phitonissarūq̄
sup̄stitiōib⁹ nō intēdebāt
tracūdiā differebāt / patri-
am iuste et fortit̄ p̄tra ad-
uersarios defendebāt / p̄
speritatis cā aīm nō extol-
lebāt / aduersa cūcta patiē-
ter tolerabāt / filios impie
agere non sinebant. Qui
l3 x̄a h̄c prudētia p̄ rei
publice regimīe fulgerēt
īp̄fecta nichilomin⁹ et ad
salutē om̄ino insufficiens
erat q̄ p̄ obiecto seu fine
ultio deū minime hēbāt.
Qui euāgelio teste ait io
h̄a. 15. Sine me nichil pos-

testis facere: eterno. s. p̄re-
mio dignū. Tertia est
prudētia x̄a & p̄fecta. Et
hec est q̄ recte cōsiliat & re-
cte iudicat ad bonū fines
toti⁹ vite: ac etiā p̄cipit: et
hec in solis bonis reperit̄
De hac d̄t sap. p̄uer. p̄io
Hec aut̄ ī paucissimis res-
perit̄: q̄m om̄es p̄ maiorū
pte solliciti sunt de frenis
et t̄palib⁹ bonis. De q̄b⁹
d̄t baruth. 3. Ex q̄s̄t̄ p̄
dētīā q̄ de terra est. et de
celestib⁹ aut nulla aut mo-
dica est eis cura. Hi sūt q̄
in die iudicij vidētes ele-
ctos & amicos dei afflue-
re oī bonorū copia: & seip-
sos p̄siderātes et̄nis fore
deputatos supplicis: dī-
cēt illud sapien. 5. Hō in-
sensati vitā illoz estīaba-
mus īsanā / & finem illoz
sine honore. Ecce quomo-
do computati sunt inter fi-
lios dei & iter s̄ctos fors
illozū est. Principes igit̄
tur et d̄ni veram et perfe-
ctam prudētia: summe
habere studeant: vt deum
ante mētis oculos p̄ fine

habentes eiusq; gloriã et
honorẽ sup oia ⁊ in oibus
querẽtes quicqd volũt qd
quid pnt quicqd agũt: oia
ad finẽ illi⁹ dirigãt. Sicut
enĩ de⁹ est principii oim
p creationẽ: sic ⁊ finis per
cõsummationẽ. Apoca. 1.
Ego sum (inqt) alpha ⁊ o/
principiũ ⁊ finis. hãc pru
dentiã pfectã habebat / et
ad finẽ deũ oia ordinabat
sanct⁹ dauid quodã rex is
rael / sc̃tus ludouicus rex
frãcie: sc̃tus edvard⁹ rex
anglie. Tũc enĩ de⁹ sũme
bonus glorificãt: boni in
ecclia pferunt / monaste
ria reformãtur / iusticia do
minatur / princeps ex inti
mis diligit / pace cõsciẽtie
deliciãt / spe salutis pfruit /
fama ppetua decorãt / res
publica dirigit / preseruãt
ac meliorãt: sed ⁊ aiaz sa
lus nõ mediocrit̃ pmoue
tur dũ prudẽtia principis
pace / fauore / ⁊ auxilio ec
clesia delectabilis pspera
tur. At contra si prudẽtia
hac careat pnceps / si suaz
priuatã vtilitatẽ p fine ha

beat: ⁊ ad eã cuncta dirigit
de⁹ multipliciter puocat /
pncipis conscia ledit / sua
glia maculat / iusticia vio
lat / respublica deteriorãt
aliaq; innumera incõueniẽ
tia sequunt. Nõ merito vt
notat Aug. ad bonifaciũ
habeturq; dis. 9. c. impato
res. A tẽporibus ppharũ
oẽs reges q in populo dei
nõ phibuerũt nec euerte
rũt q ptra dei pcepta fue
rãt instituta culpant: et q
phibuerũt et euertẽrũt su
per alioꝝ merita laudant
Felix pnceps q morte ad
ueniẽte dicere veracit̃ po
terit qd quodãz sc̃tus rex
ezechias egrotãs vsq; ad
mortẽ orãdo ad dñm dicit
h̃t Esa. 38. Obsecro domi
ne memẽro queso quomõ
ambulauerĩ corã te in xi
tate et i corde pfecto: ⁊ qd
bonũ eĩ oculis tuis fecerĩ.

Quo ad sc̃de pticule
capitulũ sc̃dm. 20.
quẽdo quõ pncipes x̃tuo
sis feruẽter inherẽdo de
bẽt habere prudentiã pfe
ctã: videndũ de ingẽti dili

gentia eorum statui p̄neces-
saria. Et enim s̄t Aug. ad
Dioscor. In hoc fuit re-
ges deo / s̄i i regno suo bo-
na iubeat mala p̄hibeat:
nō solū q̄ p̄tinēt ad socie-
tē humanā: sed q̄ ad reli-
gionē diuinā. Nec assum-
pti sunt ad q̄etē cordis vel
corpis sed magnā sollici-
tudinē et laborē: dū p̄fecte
fecerint officia sua. Nec il-
le. Potissime aut̄ d̄z habe-
re diligentiam circa tria.
Circā legum ordinationē
Circā ministroꝝ instōnē.
Circā vtriusq̄ executiōez.
¶ Circā p̄imū occurrit il-
lud ex p̄hemio li. 6. decre-
taliū. Regimini presiden-
tes sollicitamur curis p̄ti-
nuis et assidua meditatiōe
urgemur: vt iuxta credite
nob̄ dispēsationis officii
subditoꝝ cōmodis i quoz
p̄speritate vtiq̄ p̄spanur
iugi q̄tū nobis ex alto cō-
cessum fuerit sollicitudis
studio intēdam⁹. Ample-
ctimur q̄ppe volūtarios p̄
īp̄o q̄ete labores et noctes
q̄nq̄ trāsim⁹ in somnes vt

scādala remoueam⁹ ab ip-
sis: et quas humana natu-
ra nouas semp̄ deprope-
rās edere formas lites q̄-
tidie inuenire conat̄: nunc
antiquoz declaratiōe nūc
ho nouozū editiōe iurium
p̄t nobis est possibile re-
primam⁹. Nec ibi. Nec ef-
fariē sūt iuste leges ad gu-
bernationē reipublice p̄-
ut dicit Seneca ep̄la. 94.
Et nisi rectis legib⁹ respu-
blica gubernet̄ nō diu sta-
bit. Nec mirū cum lex s̄m
gratianū sit ius scriptū: in-
bēs honestū p̄hibēs p̄iū.
Et q̄ oīm legū est inanis
cēsura: nisi diuīe legi ima-
ginē gerat: put̄ ait Aug.
lib. 8. de ci. dei. c. 6. Nō oēs
leges emanare debēt a le-
ge diuīa. Per me inq̄t sa-
piētia diuīa reges regnāt
et legū cōditores iusta de-
cernūt. puer. 8. hūane eī
leges eaten⁹ valēt q̄tenus
nō discrepāt a diuīs. Et iō
hec r̄s publica sola ē ordi-
ta q̄ legib⁹ r̄sar / lege diuīa
gubnat̄ q̄ tūc ē ciuitas dī
i q̄ rex v̄itas / lex charitas

modus eternitas est. ait
Aug. Et aut dicit Iſid. et
habetur diſ. 4. c. erit aut.
Erit lex honesta / iusta / pos-
sibilis s̄m naturā ⁊ s̄m cō-
suetudines patrie: loco tē-
poriq; cōueniens / necessa-
ria et vtilis: manifesta q̄z
ne aliqd p̄ obscuritatē in-
cautū captiose contineat:
nullo priuato cōmodo s̄z
pro cōi vtilitate cōscripta.
P̄hs enī. 8. Ethiē. ponēs
differentiā inter regē ⁊ ty-
rannū ait. Tyrānus est q̄
q̄d sibi p̄ferēs est intēdit:
rex q̄ q̄d est vtile subdito-
rū. Reges igif ⁊ p̄cipes
qui habent regimē reipu-
blice ⁊ adeo auctoritatem
accipiūt vt sub ip̄o oīa in
tranq̄llitate regāt: tenent
de necessitate salutē leges
eq̄ssimas cōdere / iniquas
destruere: ⁊ circa hoc vigi-
lāter intēdere. Nam prin-
ceps qui cōtra equitatē iu-
ris diuini legē aliquā in-
stituit vel talē iam institu-
tā destruere negligit eam
currere p̄mittēdo / infideli-
ter agit: deo aduersat̄ con-

tradicit ⁊ resistit. Hinc de
talib⁹ conqueritur Esa. 1.
P̄cipes tui infideles so-
cij fursū oēs diligūt mune-
ra. et iterū Esa. 10. Ne qui
condunt leges iniquas: ⁊
scribētes iniusticiā scripse-
rūt: vt opprimerēt in iudi-
cio paupes et vim facerēt
cause humiliū populi meī
vt essent vidue p̄da eorū et
pupillos diriperēt. Quid
facietis in die visitatiōis?
Tunc siquidē de oīb⁹ ma-
lis occasione hmōi succe-
dentibus respondebunt.
Circā scōm occurrit il-
lud Hiero. sup hieremiā.
poniturq; . 23. q. 5. c. regū.
Regū officiū est p̄p̄riū fa-
cere iudiciū atq; iusticiam
⁊ liberare de manu calum-
niantū vi oppressos et pe-
regrinis pupilliq; ⁊ vidu-
is q̄ facilius opprimunt a
potētibus p̄bere auxiliū.
Et illud cypriani ibidē re-
citātū. c. rex. Rex d̄z furta
cohibere / adulteria puni-
re / impios de terra perde-
re / parridas et periuros
nō sinere viuere / filios su-

Ios nō sinere impie agere.
Cum igitur princeps erga
suos subditos sit debitor
iusticie teneaturq; eā red-
dere oī petenti et nequeat
p se in oī loco: instituat mi-
nistros iusticie necesse est
q̄ fm iustas leges suas ex-
pedite faciāt iustū iudiciū
oī petenti. Sic enim dicit
Ietro sacerdos mediā cog-
nato suo moysi duci et pn-
cipi israel. Exo. 18. Proui-
de cū magna diligentia et
deliberatiōe de oī plebe
viros potētes. s. iudicare
p suā sapientiā et experien-
tiā: et timētes deū magis
q̄ hoīes in quibus sit ve-
ritas. s. vite iusticie et do-
ctrine: et qui oderint auari-
ciā/ quia omēs cupidī pro-
pter munera de facili fle-
ctūtur a iusticia. et cōstitue
ex eis qui iudicēt populū
omni tēpore. Quicqd aut
maius fuerit referēt ad te
Sequit̄ Quibus auditis
moyses fecit oīa que ille
sugesserat. Et electis vi-
ris strenuis de cuncto isrl
cōstituit: qui iudicārēt ple-

bem dñi omni tēpore. Hinc et
precipitur Deus. 16. Iudicē
et magistros cōstitues
in oībus portis tuis quas
dñs de⁹ tuus dederit tibi
per singulas tribus tuas:
vt iudicēt populū iusto iu-
dicio nec i alterā partem
declinēt. Nō accipies pro
nā nec munera: qz mune-
ra excecant oculos sapiē-
tū et mutant verba iustorū.
Iuste qd iustū est psequeris.
Hec ibi. Et autē prin-
cipes tales ministros ius-
ticie habeant eos magna
solertia eligāt: ipis officia
gratis cōmittant: stipēdia
sufficiētia conferāt: et si im-
pie egerint cōuictos fue-
rīt tales durissime puniāt
et irreuocabiler abijciāt.
Dicūt enī puerb. 16. Abominabiles regi scz iusto q̄
agūt impie: qm iusticia fir-
matur solū. Narrat iustū
nus qz cū syrus rex istituis-
set quendā ad iudicandū
reperissetq; semel cupidi-
tate pecunie corruptum et
munerib⁹ iuste iudicasse
fecit eū excoziari/ ac pellē

eius desiccata ponere sup
cella ubi fili⁹ illius iudicij
sedebat ad iudicandū lo-
co p^ris vt caueret sibi a cu-
piditate munerū. Et ei d^r
23. dⁱst. c. error. Error cui
nō resistit approbat et vi-
tas cū minime defēsat op-
primis. Negligere enī cū
possis pturbare pueros:
nichil aliud est q̄ fouere.

Circa tertiu illd occur-
rit 3° dⁱst. 4. dⁱst. c. Facte sūt
leges vt earū metu hūana
coerceat audacia: tutaq̄
sit iter iprobos inocētia ⁊
in ipis iprobis formidato
supplicio refreneat auda-
cia ⁊ nocendi facultas. Et
iterū i phemio decretaliū
Ideoq̄ lex p^rdit vt appeti-
tus noxi⁹ sub iur⁹ r^rta limi-
tet p quā gen⁹ humanū vt
honeste viuat/alterū nō le-
dat/ius suum vnicuiq̄ tri-
buat iforme. **Q**: No iuti-
lis est legū latio nisi sit ea-
rūdem debita custoditio.
iō sollicite debēt custodiri
in republica. hīc saul no-
luit p^rere fillo: qz fuerat
trāsgressus edictū ei⁹. p^ri-

mi Re. 14. Et sicut leges
nō debēt punire innocentē
put vt paul⁹ act. 22. Et tu
sedēs iudicas me fm legē
et q̄ legē iubes me p^rcutere.
ita nō debēt absoluerē
reū a disciplina: maxie qm
q̄s peccat in rēpublicam.
Qui ei iustificat ipiū ⁊ cō-
dēnat iustū vterq̄ aboia-
bilis apud deū. p^ruer. 17.
Reges nō sufficiūt ad re-
gimē nisi iusticia regulen-
tur. 3° rēpublica d^r esse
fulta iusticia ⁊ i ea funda-
ta: prout d^r Aug. recitās
snias sapiētū. 1. de ci. dei.
c. 19. ⁊ p^rcludēs hoc verissi-
mū eē. s. sine sūma iusticia
rēpublicā regi nō posse. et
idē li. 4. de ci. dei. c. 4. in-
quit. Remota iusticia qd
sunt regna nisi latrocinia
magna. Et vt notat tho.
p^rma. 4. q. 73. arti. 10. si p^r-
ceps iusticiam violet quē
ponit iusticie custos: gra-
uius peccat alio propter
specialem repugnantiam
act⁹ peccati ad magnitu-
dinē p^rsone. **Q**ue sit mer-
ces t^rpalis p^rncipū bñ regē

Istū: dicitur Deut. 17. Nō multiplicabit equos nō hēbit uxores plurimas q̄ alluciant aīm: nec argēti ⁊ auri imensa pōdera. Sequitur Et lōgo tpe uiuat tpe ⁊ filij ei⁹ sup israel. puer. 2. Firmabit iusticia thron⁹ ei⁹. Quale xō sit dānū tyrānice regentiū dicitur Ecclia stici. 10. Regnū a gente in gentē trāsseret pp̄ iusticias ⁊ ptumelias ⁊ diuersos dolos. Et itez. Sedes ducū supboꝝ destruxit deus: vt p̄ de saule p̄mi Re. 15. et post de roboam tertij reg. 12. Eterna xō merces bñ regnātium est regnare cū rege regū vt dauid. iuste xō p̄ncipantiū dāna tio etna. Et sicut i throno p̄mi p̄stituti sunt: sic in penis si iusticiā nō fecerit p̄matū habituri sunt. Iudiciū ei durissimū his q̄ pre sunt fiet: et potētes potētor mēta patient. Sapi. 6. Prop̄tea merito suggeritur ibid. i. c. Diligite iusticiā q̄ iudicatis terrā. Dauid autē de quo dicitur. 2.

Reg. 8. faciebat dauid iusticiam huiusmodi gratiā summe flagitabat a domīno. ps. 71. Deus inquit iudicium tuum regi da: ⁊ iusticiam tuam filio regis. Judicare populū tuū i iusticia: ⁊ paupes tuos in iudicio. Judicabit pauperes populi ⁊ saluos faciet filios pauperū et humiliabit calumniatorē. Cuius exemplum debēt sequi p̄ncipes cuncti.

Quo ad tertij cap̄m scōde hui⁹ partis. Ad sovel breuiter de prudentia ac diligētia: vidēdū de clemētia p̄ncipib⁹ necessaria. Cū enī princeps habeat studere oībus p̄desse et nemini obesse: vt ait Seneca lib. i. de clemētia c. 5. Nullū clemētia magis ex oībus q̄ regem et p̄ncipem decet. Dicitur enī Prouerb. 20. Misericordia et veritas. i. iusticia custodiunt regem ⁊ roborant clemētia thron⁹ ei⁹. Pars hoc de regno dō. scōbi Re. 22. vbi dicit. Māseruendo

mea multiplicauit me. vñ
in plogo historie triptite
forome⁹ loquens ad theo
dosiu (inquit) q̄ pietas est
vetus ornat⁹ imperij. et q̄
purpura et corona in qb⁹
est signum maiestatis cle
mentiã r̄ pietatē semp in
trinsec⁹ nutriūt. Sicut em̄
pius pater / clemēs tutor /
et peritus medic⁹: debent
clemētes esse in sibi com
missos: sic p̄iceps v̄z esse
clemēs in suos / r̄ maxime
tripliciter.

Miserijs subditorū com
patiēdo.

Potestatem vlciscendī tē
perando.

Hostes deuictos p̄solādo

CPrimo miserijs subdi
torū p̄te compatiēdo. Job
29. Cū sederē q̄si rex circū
dāte exercitu: erā tñ merē
riū p̄solator. et iterū. c. 30.
Flebā sup eo q̄ afflic⁹ fue
rat. Marrat valeri⁹ lib. 5.
c. 1. de clemētia marci mar
celli: q̄ cū a se capti siracu
sanis v̄rbis affluentissime
tunc afflicte fortunā r̄ ca
sum lugubrē intuēs fletū

cohibere nō potuit. Mis
cordia enī est egritudo ex
visa alteri⁹ iuria laborās
ait Tulli⁹ lib. 4. tusculana
rū q̄stionū. Et mīa a mise
ro corde vorata est. ait gre
go. moral. 10. Est enī tristi
cia ī alienis malis. ait Da
ma. lib. 1. c. 14. Nec solum
deceat p̄ncipē plū esse er
ga misos necessarioz lar
gitione eos a miseria rele
uādo. quinetiā liberalem
erga alios donaria prom
pte locundeq̄ cōferendo:
fm decentiã et eminentiã
sui stat⁹ habita tñ recta cō
sideratiōe ad suā possibili
tatē r̄ ad eoz q̄bus dat q̄l
tatē. Est enī liberalitas si
cut dicit Aristo. 4. ethico
rū. medietas quedā circa
pecunias. Is ergo libera
lis est q̄ neq̄ p̄pter inordi
natū amorē pecunie impe
dit a cōueniētib⁹ expēsis
neq̄ a cōueniētib⁹ dationi
bus. Circa enī dationes r̄
sumpt⁹ liberalitas cōsistit
ait Aristote. Quippe vt dī
citur extra de donatio. c. 1.
hāc sibi quodāmodo no

bilis legem imponit: vt
debere se qđ spōte tribuit
existimet: et nū in bñficijs
suis creuerit nichil se p̄sti-
tisse putet. **C.** quoq; de bo-
nis que liberis in potesta-
te constitutis. **I.** cū multa.
Et enim imperialis fortu-
na omēs supeminet alias
ita oportet p̄ncipalis libe-
ralitatis nomē habere p̄ci-
puum. Et hec munificētia
p̄ncipis puocat amorē ne-
dū suorū sed etiā extraneo-
rū. Liberalitas eī facit p̄n-
cipes amabiles: famosos
et claros. **di.** Boetio lib. ij.
de p̄solatione. c. 5. Claros
largitas facit. Et p̄tra nul-
lum viciū deterius avarici-
cia et p̄sertim in principi-
bus rēpublicā gubernāti-
bus. ait **Tullius.** ij. de offi-
cijs. c. 23. Ad quā pietatē
liberalitatēq; debēt effica-
citer induci exēplo impa-
toris et nī regī regū dñiq;
dñantium: qđ vt ostēderet
amorē suū ad nos: et nos
ad amorē suū alliceret: nō
solum sua nobis dedit sed
etiā seipm: et summa admi-

randaq; munificētia se no-
bis cōmunicauit. **di.** pau-
lo **Ephe.** 5. **Xp̄s** dilexit nos
et tradidit semetipm p̄ no-
bis. **C.** Scđo d; eē clemē-
tia in principe potestatēvl-
ciscendi pie tēperando: qz
clemētia est tēperantia in
ptatēvlciscēdi: vel lenitas
supioris erga inferiores.
Cruelitas xō nichil aliud
est qđ atrocitas animi ī pe-
nis exigēdis. ait **Senec.** i.
de clementia. et ibid. c. 10.
Princeps (inquit) non so-
lū curā salutis: s; honeste
cicatricis agat. nulla glo-
ria est ex seua aiaduersione.
Nū in laudē traiani dī
qđ erat natura clemens in
oēs: auster⁹ in paucos q;
bus parcere nefas eēt. Si-
cut enī cytharedus facit
cōsonantiā nō ruptis sed
tēsis cordis p̄portionabi-
liter et remissis: sic oportet
principē moderari: nūc rē-
gore iusticie/nunc fauore
clementie: et vnanimis fa-
cere subditos. **Tullius** q;
cordā remitti ei qđ nimis
protēdi: quia semel rupta

nullo artificio reparatur. Ideo ethnicus denuncians laudem principis inquit. Est piger ad penas princeps ad premia velocus. Quique dolet quatenus cogitur esse ferocis. Magni enim animi ait Seneca lib. i. de clementia. c. 3. proprium est placidum esse transgressum et iniurias ac offensas superando despiciere. Muliebri enim furere ira. Non decet regem seivane nec inexorabilis ira. Non enim multum super eum eminent cui se irascendo exequat. Sequitur. c. 4. Quod si diu placabiles et equi delicta potentum non statim fulminibus persequitur: quanto equius est hominem hominibus propositum imitari animo exercere imperium. An narrat ibi de quodam qui multum studuit ad hostes destruendos. Et cum quedam destruere non posset: consuluit uxorem. quae dixit ei. Fac quod medici solent quae ubi usitata remedia non possunt: temperant contraria. Si igitur seueritate nichil adhuc profecisti: nunc tempta etiam quod

cedet tibi clementia. Ignosce igitur illi. Quod ille gaudens annuit et factum impleuit. Contulitque illi postea consulum et amicissimum fidissimumque habuit.

Tertio princeps debet esse clemens hostes deuictos consolando: et sicut utilitas fuerit reipublice honorando. hinc Valerius li. 5. c. primo de clementia propeius dicit quod cum regem armenie qui et per se contra romanos magna bella gesserat: et etiam metridatem infestissimum urbi suis viribus prexerat: in conspectu suo diutius supplicem iacere passus non est: sed benignus vobis re creatum dyadema quod abiecerat capiti reponi fecit. cunctisque rebus imperatis in pristinum fortunae habitum restituit: eque pulchrum iudicium et vicerere reges et facere. Quod quod proclarum tribute humanitatis specimen a se speculatur: ait idem actor. Ubi et narrat de clementia cuiusdam consulis nomine pauli. Qui cum audisset quedam captiuum

regem adduci ad se occurrit ei conatusque ad genua prostrare: de qua manu alio leuauit: et greco sermone ad spem hortatus est: laterique suo proximum in consilio sedere fecit. nec honore me se indignum iudicauit. Nam si egregium est hostem deiscere: non minus tamen laudabile est infelicis scire misereri. De iulio quoque cesare ait Solinus lib. primo. quod benignitate a deo predictus fuit ut quos armis subegerat clementia magis uicerit. Et ad istam clementiam dicitur principem non mediocriter incitare diuine clementie erga nos sollers meditatio et de clementia dei erga se si clemens fuerit spei etiam certitudo. Cur autem nonnulli principes in clementia deficiant tangit gregorius mora. 26. sup illo Job. 35. Deus potentem non abicit. Magna inquit est potentia temporalis que apud deum meritum suum habet de bona administratione regiminis. Monum

tamen eo quod preeminet ceteris elatione cogitationis intumescit: et dum foris inuenso fauore circumdatur / intus ueritate uacuatur: atque oblitus sui in uoces se spargit alienas: tales se credit quale foris audit / non qualem intus discernere debuit. Subiectos despicit eosque equales sibi nature ordine non agnoscit. Cunctis se estimat amplius sapere: quibus se uidet apostoli posse.

Quo ad tertiam et ultimum opusculi huius partem: tacto qualiter reges / principes / et domini debent uiciosa solerter uitare: nec non uirtuosa feruenter implere: uidendum consequenter quomodo habent et onerosa prudenter tolerare. Patientia enim opus perfectum habet ut sitis perfecti et integri in nullo deficientes. Jacobi primo. Quam uirtuosam tolerantiam debet precipue in tribus ostendere. uidelicet:

In monitionū susceptiōe
In iniuriarū perpeſſione
In afflictionū acceptiōe.
CPrimo in monitionū
susceptione de quo nūc vi
cere sufficiet. Quā hō ne
cessariū sit principib⁹ mo
nita consiliaq; sapientum
et maxime spiritualiū vi
rorum benigne suscipere
necnō prouide inquirere
patet tripliciyia. videlicet
Auctoritate **C**Prō
Ratione auctozita
Exemplo. te diuina
per os prophe ps. 1. Hūc
reges intelligite erudimi
nī qui iudicatis terram.
Sequit. Apprehēdite di
sciplinā nequādo irasca
tur dñs ⁊ pereatis de via
iusta. hīnc et ore sapien
tis Prouerb. 1. Tunc in
telliges iusticiā et iudiciū
et equitatem et om̄em se
mitā bonam si intrauerit
sapientia cor tuū et scien
tia aīe tue placuerit consi
lium custodiet te. Ibid. 8.
Accipite disciplinā meaz
doctrinā magis q̄ auruz
eligite. Sequitur. Ego sa

pientia habito in consilio
Ibidem. 12. Alia stulti res
cta in oculis eius: qui au
tem sapiens est audit con
silia. Et. 19. Audi consiliū
et suscipe disciplinā vt sis
sapiēs in nouissimis. Ve
rūtamen ponderandū q̄
sunt quidā qui dū monen
tur habent se ad instar ce
re/quidam ad instar lapi
dis/et quidā ad instar spi
ne. Cera em̄ si tāgitur sta
tim cedit. sic nōnulli si alī
quo verbo virtuose exhor
tationis tangunt statim
cedūt. i. statim se corrigūt
et acquiescūt. Lapis si tā
gitur non cedit: non tñ le
dit. sic pleriq; si monētur
non acquiescūt: tamen re
prehendenti dura verba
nō inferunt. Spina autē
si tangitur non cedit et in
super pungit: sic pleriq; si
exhortationis vel sani cō
siliū verba audiunt non se
corrigunt. et in super i ex
hortantem verba contu
meliosa vel facta dānosa
inferunt: qđ est neroniza
re. Fecit siquidē nero im

perat. ....s suū fa-
miliarem preceptoremq;
senecam virtuosa sibi sug-
gerentem et a flagitiosis
quibus implicabatur re-
trahere nitentē interire :
vt recitat Boetius libro
tertio de cōsolatiōe. ca. 5.
Qui autem indignat̄ cō-
tra dantem sanū consiliū
fidelit̄ affectione prolatus
insanus videtur tāq̄ fre-
neticus insurgens in me-
dicum. Unde merito tali-
bus monita et consilia sa-
na minime suscipientib⁹
reprehensiuē voce diuina
dicitur prouerb. p̄mo. De-
speristis om̄e consiliū me-
am et increpationes me-
as neglexistis. ego quoq;
in interitu vestro ridebo.
Siquidē vt habetur sapi-
entie. 12. Qui increpationi-
bus nō sunt correcti di-
gnū dei iudiciū experti
sunt. Unde et timere de-
bent illud Eccl̄s. 7. Con-
sidera opera dei qz nemo
potest corrigere quem il-
le despererit. ¶ Sc̄do q̄-
tum necesse sit principib⁹

et dñis temporalibus : cō-
siliis monitaq; sapientum
maxime spiritualiū viro-
rū benigne suscipere nec-
nō prouide inquirere : pa-
tet ratione multipharia.
Princeps quidē debz eē
sapiētia perit⁹ maxie diui-
na vt scz inerrabilis statu-
at leges legi diuine cōfor-
mes : acquirereq; debz no-
ticiaz ipsius diuine legis
a sacerdotibus sc̄dm pre-
ceptum diuinū. deutero.
17. vbi habet̄ de rege. post
q̄ sederit in solio regni de-
scribi sibi faciet deutero-
nomiū leges huius diui-
ne scilicet accipiens exē-
plar a sacerdotibus. De-
bet quoq; audire hos do-
ctores / ac eorum consiliis
et monitis sanis acq̄ie-
scere. Alioquin in multis
errabit turpissime prefer-
tim cum principes et dñi
temporales moderni tē-
poris sapiētiali studio mi-
nime sint imbuti. Preter
ea si princeps aliquis om̄i
in sapientia id est sapida
scientia etiam legis diui-

ne eruditissimus esset: cō
filio nichilominus et ex
hortatione indigeret. Si
lius siquidē ade est ac per
inde infirmitate circūda
tus et ī multis imbecillis
inaduisatus ⁊ dubi⁹: indi
gens excitatiōe/informa
tione seu certificatione.
Plus em̄ vident oculi q̄
oculus. Et salus vbi mul
ta consilia. dicitur puer.
24. Deniq; in propria cā
etiā sapiētissimi faciliter
illudūtur. Affectiōe siq;
dē propa tunc ducit hō: ⁊
seneca teste. Perit oē iu
diciū cū res transferit ī
affectū. Unde null⁹ dz eē
iudex in cā sua: nec presu
mere de sensu suo s; sano
adherere cōsilio. di. sapiē.
prouer. 14. Est via q̄ videt
homini recta / nouissima
sūt ei⁹ ducūt ad mortem.
Prophea diuina bōitas
que sua puidētia summa
pncipibus ad pncipatum
diuinit⁹ vocatis dat grāz
specialē exequēdi pncipa
tus ministeriuz siue regi
minis ppli. ad qd̄ diuini

tus sunt electi. dedit ⁊ an
gelū cuiuslib; pncipi nō so
lū custodē sicut cuius alte
ri p̄sone hūane: versuetiaz
alterū de ordīe pncipatuū
p sui regim̄s speciali di
rectiōe: offert sp̄ et eis pō
tifices et doctos viros ve
races ⁊ zelosos: quoz ope
et cōsilio saluberrimo nō
mediocriter adiuent: si
tū suscipere voluerint. Et s; h
hoc dz. 96. d. c. q̄s dubitet
Quis dubitet sacerdotes
xp̄i regū et pncipū oīm q;
fidelīū p̄ses et magistros
censeri? Hinc a qdā p̄pha
dictū est sedechie regi iu
de. Hiere. 38. Audi queso
vocē dñi quā ego loquor
ad te et bñ erit tibi ⁊ viuet
aīa tua. Quē sedechiā se
cuta est durissima punitio
iuxta cōminatiōē p̄phe
cui credere noluit. Sic ⁊ a
samuele p̄pha regi saul
dictū est. p̄mi re. 15. c. Pro
eo q̄ abiecasti s̄monē dñi
abiecit te dñs ne sis rex.
¶ Tertio q̄ncēiū sit ip̄is
pncipib; ⁊ dñis p̄silia mōi
taq; sapientū p̄serā sp̄ia

Itū viroz suscipe et ample
cti: p3 exemplis innūeris.
Habuit siquidē alexāder
magn⁹ p̄ceptorē ⁊ cōsilia
riū aristotelē excellentissi
mum p̄hm. Habuit nero
senecā moralissimū p̄hm.
Habuit traian⁹ plutarcū
v̄tuosissimū p̄hm. Sed il
los qz paganos p̄ncipes
et si in hac re imitabiles
trāseamus: exēpla fidelīū
p̄ncipū ex sacra sc̄ptura
adducendo. Habuit siqui
dē rex saul sc̄tm̄ p̄p̄ham
samuelē cui⁹ p̄silijs ⁊ mo
nitis q̄ diu acquieuit deo
placuit: q̄n̄ respuit repro
batus fuit: sn̄iam nichilo
minus sue reprobationis
cū reprehensioe ore ipsi⁹
samuelis patienter susce
pit. p̄mi reg. 15. Habuit et
dauid natā p̄p̄ham cōsi
liariū sp̄ualē fidissimum:
cui⁹ ore rephensus super
excessu adulterij et homi
cidij v̄rie sn̄iam diuine v̄
tionis super se et domum
suam humillime suscepit
sc̄dī reg. 12. Habuit ⁊ san
ctus rex ezechias esayam

prop̄ham cui⁹ ope cōsilijs
qz miranda egit laude di
gnissima. Verūt̄n̄ in susce
ptioe seruoꝝ regis assyrio
rum p̄tra diuinū b̄n̄placi
tum faciens ab ip̄o esaya
reprehensus cōminatio
nem diuine punitiois hu
militer audiuit. esaye. 38.
Veniamus ad p̄ncipes
xp̄ianos. Quāta fecit im
perator constantinus ma
gnus beati siluestri exci
tatioe. q̄ta impator theo
dosius beati ambrosij ex
hortatione: q̄ta karolus
magnus beati
inductione tē. Verū pōde
rent consiliarij tales au
gustini verbū. 11. q. 3. c. q̄s
quis. Quisquis metu ali
cuius potestatis veritatē
occultat iram dei super se
prouocat: qz magis timet
hoīez q̄ deū. Et qz vt vult
hiero. 23. q. 5. c. regū. Ip̄is
p̄ncipib⁹ ⁊ ptātib⁹ fidē et
reuerentiā suari opz quā q̄
nō exhibuerit ap̄b̄ deū p̄
m̄ia iuenire nō possit. Ille
realr̄ diligit p̄ncipē suū q̄
sibi p̄sult ⁊ optat illa p̄ q̄

Eius dominium diligitur.
Eius fama custoditur.

Eius conscientia non leditur
¶ Primo illa per quam eius dominium diligitur: princeps enim debet studere potius diligi quam timeri. Maxime thesaurus nobilior principis est habere subditorum corda: sicut ad neronem dicit Seneca lib. de clementia. Inexpugnabile munimentum amor civium. At contra ex huiusmodi defectu nonnunquam translata fuere regna de gente in gentem. Nil addit optabilius et pulchrius est quam vivere optantibus cunctis
¶ Secundo si consulit ea per que sua fama et excellentia custoditur. Et enim dicitur Proverb. 22. Melius est nomen bonum quam divitie multe. Verum et si cunctis fama sit preciosior necnon permanentior uniuersis opibus ac perinde custodienda sollicitius signanter tamen principine quicquam fiat per quod in vita vel post mortem ma-

culas sue glorie imponat quam cito vbius divulgatur et in quam pluribus cunctis haud dubium maculata talis narrabitur. ¶ Tercio ea per que sua conscientia non leditur. Super omnia enim christianus quilibet debet advertere ne vel lo pacto quicquam faciat quo suam conscientiam ledat. Verum quanto deus principem misericordius ad principatum vocauit: eius plures gratias fecit: tanto plius habet cauere ne deum offendat: quia non dubium deus contra eum acrius indignaretur: sicut contra saul. primi Regum. 15. et contra hieroboam tertij Regum. 13. Consiliarij igitur et officiales principi suggerentes optantesve illa per que eius dominium non diligitur: eius fama minuitur/eiusve conscientia leditur: seu in talibus ei feruiunt: etiam si eum diligere asserant: eius placere studeant: et de facto placeant infideles nichilominus ei

et deo perplus sunt per
furi et infames: supplicio
q̄ dignissimi. **¶** Si eis ac
quiescit adheret et con-
sentit: pauēda est illa sen-
tentia primi Regū. 12. no-
tata. Si perseueraueritis
in malicia et vos et rex ve-
ster pariter peribitis.

¶ Ho ad secundū ca-
pitulum tertie hui⁹
partis: viso de virtuosa to-
lerantia principum ī mo-
nitionum susceptione: de
ipsa videndum in iniuria-
rum perpeffione. Et enīz
ait Gregorius. 20. mora.
Potestati amica est ipa-
tencia. Quam debet p̄n-
ceps refrenare ex confide-
ratione naturalis parili-
tatis sue cum illis quib⁹
preest. Magni enim ani-
mi ait Seneca libro p̄mo
de clementia. c. 3. propriū
est placidum esse trāquil-
lumq̄ et iniurias ac offen-
sas superando despiceret:
muliebre enim furere ira
Ponderanda tamen erit
triplex iniuria.

Quedam em̄ redundat ī

deus que est vindicanda:
Quedam in proximus q̄
est repellenda.

Quedam in seip̄z que est
perferenda.

¶ Primus iniurie mos
dus est cum redūdat ī de-
um: et talis iniuria absq̄
dissimulatione est zelose
vindicanda. Sic em̄ moy-
ses princeps populi isra-
el prompte et absq̄ mise-
ratione in fratres et amī-
cos vīdicauit iniuriā deo
factam per ydolatrantes
in populo illo. Quorū au-
xilium filiorum tribus leui
quos ad arma congrega-
uerat vna die vigintitris
milia hominum occidi fe-
cit. Exo. 32. Sic et dauid
adhuc adolescens pericu-
lo vite sue vindicauit inu-
riaz blasphematoriā deo
factam per philisteus que
auxiliante deo dauid ipse
interfecit: sicq̄ exercitum
infidelium in fugam con-
uertit: propter q̄s gratis
tantam apud deum inue-
nit q̄ ad regnū populi des-
exaltari promeruit. 1. reg.

17. Sic etiam sanctus rex eze-
chias zelo accensus diuini
honoris postquam rex sup-
er indam constitutus fuit dissi-
pauit excelsa et contriuit
statuas et succidit lucos
confregitque serpentem eneam
quem fecerat moyses. Si-
quidem usque ad illud tempus
filij israel adolebant ei in
censum. quarti reg. 18. Sic
quoque reges et principes
virtuosi quamplures laude per-
hene dignissimi: zelo fidei
et honoris diuini accensi
infideles blasphemos per-
secuti sunt: ceteraque lau-
dem diuini nominis ledentia
animose vindicarunt.
Quorum exemplo virtuoso
principes moderni non me-
diocriter ad hoc ipsum debe-
rent incitari. Nam et si cun-
cti prelati / domini / iudices / po-
tentes / et quicumque alij ad
diuinas iniurias repellendas
vindicandasque astrin-
gantur: strictissime tamen
principes omnes qui tenentur
defendere et adiuuare ecclesiam.
23. q. 5. c. principes.
Siquidem ut ibi habetur.

Intra ecclesiam potestates nec-
cessarie non essent: nisi ve-
rum quod non preualent sacerdos
efficere per doctrine ser-
mones potestas hoc impetret
per discipline terrorem. Se-
quitur. Cognoscant principes
sancti dei se debere etiam
reddituos rationem propter
ecclesiam quam christo tuendam
suscipiunt. Hec ysidorus.
¶ Scelus iniurie modus est
cum redundat in proximum.
et talis iniuria absque dilata-
tione est repellenda vel etiam
punienda. Princeps si-
quidem qui pater patrie
est debet ab insultibus op-
pressiōibusque aduersario-
rum seu extraneorum po-
pulum suum viriliter de-
fendere ac pro posse libe-
rare: et si opus sit bella ius-
ta pro huiusmodi causa
sumere: quoniam apud prin-
cipem auctoritas belli pre-
det: licet ministerium exe-
quendi penes milites.
Bella enim iusta secundum euan-
gelium possunt sustineri ut
ocasio iniquitatis eripiat
et propter pacis necessitate

ut habet. 23. q. 1. ca. bella.
Unde ut ibi eadē scz que-
stioe dicit Aug. Bella nō
sunt peccata si fiāt ppter
maloz cohibitionē/ bono-
rū sublimationē: et ppter
reuerentiā reipublice ex-
hibendā vel obedientiam
Bellū tñ nunq̄ d̄z fieri ni-
si vrgēte necessitate: put
habet. d. cā. q. 8. c. si nulla
vrgēt. Tenet etiā p̄iceps
habēs regimē reipublice
fraudes/ violentias/ rāpi-
nas/ et exactiones extirpa-
re. Non enī sine causa gla-
dium portat ad vindictaz
malefactorū/ laudem vero
bonorum. Et enī habet
23. q. 3. c. non inferenda.
Qui nō repellit a socio in-
iuriā si potest: tam ipse est
in vicio q̄ ille q̄ facit. Te-
netur quoq̄ si non per se
repellere et si opus sit pu-
nire iurias particulares:
cū eius implorat presidiiū
seu auxiliū presertim pu-
pillozum/ viduarū/ extra-
neozum/ ceterarūq̄ debi-
lium personarū. Unde de
non facientibus conqueri

tur dominus Esaye p̄mo:
Principes tui infideles so-
cū furum: omnes diligūt
munera/ sequuntur retri-
butiones. Pupillo nō iu-
dicant et causa vidue non
ingreditur ad illos. Pro-
pter hoc ait dominus de-
exercituum fortis israel.
Deu consolabor super ho-
stibus meis: et vindicabor
de inimicis meis. Et con-
uertam manū meam etc.
Et enī habetur. 23. q. 4.
c. si ecclesia. Quomodo re-
ges domino seruiunt in tē-
more nisi ea que cōtra do-
mini iussa fuerint religio-
sa seueritate prohibendo
atq̄ plectendo. Aliter enī
seruit quia homo est/ ali-
ter etiam qz rex est. Quia
homo est seruit viuendo si
deliter: quia rex est seruit
leges iusta p̄cipiētes et cō-
traria phibētes: et pueniē-
ti vigore sanciedo. Ter-
tius iniurie modus est cū
redūdat in seipsum solū: et
talis iniuria est eq̄nimitē
pferēda. Narrat senec. li.
iij. de ira. de mira patiētia

antigonē regis. Cū enim
quosdā ex militib⁹ audis-
set oīa mala impcātes re-
gi q̄ eos in id iter ⁊ inextri-
cabile lutū deduxisset ac-
cessit ad eos q̄ maxīe labo-
rabāt. Et cū ignorātes a q̄
adiuarentur eos explicu-
isset: nunc inquit maledi-
xistis antigono cuius vi-
cio in has miserias incidi-
stis: modo autem bene op-
tate ei qui vos ex hac vora-
gine eduxit. Nec ampli⁹
dixit eis. Similiter de ce-
sare augusto legitur vt di-
cit polycrat⁹ lib. 3. c. 18. q̄
mīre patiētie fuerit. Cum
enī apud priuatū quendā
excandesceret: loquere in-
quit augustinus qd̄ placet:
quia diligentīā auribus ⁊
lingue taciturnitatē indi-
xi quietē animo. Et in om-
nibus his potētiam meā
accusa: quia nil aliud ar-
gui pōt in patientia mea.
Et ibidē dicit: q̄ cū quidā
sibi diceret o tyrāne: respō-
dit. Si essem: non diceres
De dauid quoq̄ rege ha-
betur scđi Reg. 16. q̄ cum

absalon insurrexisset ⁊ da-
uid cum paucis bellatorib⁹
suis loca tutiora pe-
tendo pervallē peditarēt:
egrediebatur vir nomine
semei pcedebatq̄ per iu-
gum montis ex latere ma-
ledicens: et mittens lapi-
des contra dauid vniver-
sis bellatoribus a dextro
et a sinistro regis inceden-
tibus. Cūq̄ vnus eorū abi-
sal. s. veller ire vt semei oc-
cideret prohibuit dauid.
Dimitte (inquit) vt maledi-
cat iuxta preceptuz dñi si
forte respiciat domin⁹ af-
flictionē meam: et reddat
michi bonum pro maledi-
ctiōe hac hodierna. Pro-
prium est enim magnitudi-
nis vere nec quidem sen-
tire se percussam. s. iurijs
sicut immanis fera ad la-
tratum canum lenta respō-
dit. Vir enim nobilis au-
diēs improperia debet co-
gitare eorum stulticiā in-
temperātiā et ignoran-
tiā. Unde vt recitat vbi
supra Seneca dicebat ve-
spasianus. Huiusmōi ho-

in omnibus risum debemus
nobis autē correctionē pe-
nam criminosis. Propt-
ea theodosi⁹ impator. l.

Si quis
nomina nostra crediderit
laccenda eum pene no-
lumus subisci: quoniam si
ex leuitate procedit contē-
nendum est: si ab infantia
miseratiōe dignum: si ab
iniuria remittendum.

Quo ad tertium capi-
tulū tertie et finalis
hui⁹ particule. Viso quali-
ter pncipes et domini tēpo-
rales debent onerosa pru-
dēter tolerare in monitio-
num susceptiōe et iniuria-
rū perpeſſione: vidēdum
qualiter in afflictionū ad-
uersitatumve acceptiōe.
Afflictiones siquidē et pe-
nas tēporales conuenien-
tissime infligit deus pūssi-
mus etiā bonis et amicis
suis triplici ratione videlz
Medicationis.

Illuminationis.

Glorificationis.

¶ Primo propter medi-
cationē. Valēt quippe ta-

les pene et tribulatiōes pē-
sentj vite ad medicinā aīe
Siue purgatiuam.
Siue sanatiuam.
Siue preseruatiuam.

¶ Sunt primo anime me-
dicina purgatiua. Nemo
enim est qui de cōmuni le-
ge saltim in aliqua pecca-
ta venialia nō labatur. pū-
me Job. i. Si dixerim⁹ qd
peccatum non habemus
ipsi nos seducimus et ve-
ritas in nobis non est. Et
enim habetur in autētico
de monachis. Triennius.
Humana natura labitur
ad delicta. Ob id de⁹ ad
peccatorū illorum purga-
tionem sepe suos quos de-
ligit visitat et flagellat. Et
licet hoc eueniat quādoq;
dum puniūtur mali. illud
tamen qd malis et reis in-
fertur ad vindictam et pu-
nitionem ipsis bonis acce-
dit ad purgationem: sicut
sub vno igne aurum ruti-
lat/palea fumat: vt notat
Aug. lib. i. de ciuitate dei.
c. 7. ¶ Sunt secundo af-
flictiones et tēporales pes-

ne anime medicina sanati
ua. Solet quippe euenire
plerunq; vt multi spiritū
promptum habeāt ad dei
voluntatē explendam: s;
carnem infirmam. q̄ adeo
grauissimis tētationibus
quandoc; vexātur vt nul-
la alia via eis possit meli-
us subueniri q̄ per infi-
ctas tribulationes iusto ⁊
pio iudicio dei. Sicut exē-
plum est notabile qđ hie-
ronym⁹ cōmemorat in epi-
stola ad rusticū monachū
de illo greco adolescente
qui non poterat vlla absti-
nentia flammā carnis ex-
tinguere: sagaci nichilo-
minus ordine patris mo-
nasterij conuicijs ⁊ accusa-
tionibus afflic⁹ eam mi-
nime sensit. ¶ Sunt ad-
huc pene prefate sicut me-
dicina preseruatiua q̄bus
anime subuenit ne in pec-
cata labatur: qđ fieri solet
p̄ nimie prosperitatis abū-
dantiam. di. Boetio lib. 2.
de cōsolatione. Ego plus
hominib⁹ reor aduersam
q̄ prosperā p̄desse fortu-

nam. Illa semp̄ speciē feli-
citatē blāda mentis: hec
semper vera est. Illa fal-
lit hec instruit. Postremo
felix a vero bono blandi-
mentis venios ducit. ad-
uersaq; plerunq; ad vera
bona reducēs illico retrahit.
Hec ille. Propterea
cum deus flagellat iustos
⁊ amicos suos propter vti-
litatē illorum signū est pa-
terne dilectionis. Hinc sa-
piens puer. 3. Disciplinā
dñi ne abiciās nec defici-
as cum ab eo corripieris:
quē enim diligit dñs cor-
rigit: et quasi pater in fi-
lio cōplacet sibi. ¶ Scdo
de⁹ afficit tēporalibus af-
flictionibus eos qui iuste
viuunt: ⁊ ipsos adhuc im-
pios propter illuminatio-
nē. Valet nāq; aduersitas
huius seculi ⁊ bonis ⁊ ma-
lis ad illuminationē intel-
lectus: quequidem bonis
cedit ad meritum ⁊ leticiā
malis vero ad confusionē
atq; mesticiā: quoniam p̄
tribulationē inducitur tri-
plex cognitio: videlicet

Dei **Sui** **Mundi.** **Mero** obtenebratur in mēte ex fumo tēporalis prosperitatis. **Ob** qđ lactantius lib. scđo diuinaz institutionū ait. **Tūc** maxime de⁹ ex memoria hominuz elabitur cū beneficijs ei⁹ fruētes honorem diuine indulgentie dare debent. **At** vero si qua necessitas quēuis prefferit: tunc deū recordant. **Si** belli terror ifremuit: si morboz pestifera vis incūbit: si alimenta frugibus lōga siccitas denegauit/ si fera tempestas/ si grando ingruit: ad deum cōfugitur: a deo petitur auxiliū: deus vt subueniat orat. **Si** quis ī mari vento seuiente tactatur hunc inuocat. **Si** quis aliqua vi afflictat: hunc potius īplorat. **Si** qđ ad extremā mendicandī necessitatē deductus victū precibus exposcit: hunc solū obtestatur per eius diuinum/ atq; vnicū nomen

¶ Tercia est cognitio dei que sepe u-

hominum sibi misericordiam querit. Nec ille.

¶ Secunda est cognitio sui. Multi enim ex prosperitate nimia seipso deificant: sed tribulatione adueniente cognoscunt infirmitatem mortalitatis sue sicut antiochus superbus vt dicitur primi Machabeorū. 9. Flagellat⁹ a deo cognouit suam paruitatē et dixit. Iustum est subditum esse deo: et mortalem non paria deo sentire. Et herodes agrippa vt narrat iosephus in spectaculis et ludis vbi vocib⁹ vulgi deus appellatur improviso dolore percussus: dī sui deferebant eum nō valentem per se incedere suspirans et gemens dicebat. En ego vester de⁹ duco ad mortem. **¶** Tercia est cognitio mundi. Facit aduersitas vt cognoscatur huius vite miseria: neq; queratur eius bona quasi felicitatia. Ideo augustin⁹ li. de xbis dñi ait. Idcirco de⁹ felicitatibus

huius seculi amaritudinē
miscet: vt alia querat feli-
citas cui? dulcedo non est
fallax. ¶ Tertio deus af-
fligit bonos et iustos pro-
pter glorificationē. Facit
enim aduersitas ad glori-
am iustoz qui illam equo-
animo ferunt: quoniā au-
gentur in ipsis tria videlz
Digna laudatio.

Diuina associatio.
Eterna premiatio.

¶ Primo augetur i ami-
cis dei tribulatio digna lau-
datio: quia iudicio omnium
sapiētum virtus animi in
sufferentia rerū aduersarū
magnificatur. Unde cice-
ro i li. de oratore ait. Ma-
gna laus et admirabilis vi-
deri solet cuius casus pa-
tienter aduersos: non fra-
ctū esse fortuna / retinuis-
se in rebus asperis digni-
tatem. Et idē in secūdo de
officijs. Nemo iustus esse
potest qui mortem qui do-
lorem vel egestatē timet:
aut ea que his contraria
sunt equitati antepōnit.

¶ Secūdo augetur i ami-

cis tribulatio diuina as-
sociatio / et miranda cōfor-
tatio. Unde dauid. ps. 33.
Iuxta (inquit) est dominus
his qui tribulato sunt cor-
de. In afflictioe posito ste-
phano leuite ostēdit celos
apertos: et vidit iesum stā-
tem a dextris virtutis dei.
Sanctam katherinā con-
fortauit visitatioe angeli-
ca. Sanctam agnetem de-
fendit a corruptoribus et
liberauit a flammis. San-
ctam lucia tanto pondere
fixit atq; firmavit vt nec
homines nec trahētes bo-
ues potuerint illā moue-
re: et sic de reliqs. ¶ Ter-
tio augetur in amicis dei
tribulatio eterna pmiatio
Quo enim grauiorib? pe-
nis hic exercentur: copio-
sius premium beatitudi-
nis erunt accepturi. Im-
pii vero vt in pluribus a
deo flagellis cesti: et de ipso
desperant: et in sua mali-
cia obstinati deteriores fi-
unt: et post temporales in
eos illatam vindictam ad
eternas penas destinant.

Quasi si plerique in hoc
in mundo minime puniā-
tur imo certe prosperetur
facit hoc pijsimus deus.
Tum propter remunera-
tionem aliquorum suorum
operum de genere bono-
rum: que deus irremune-
rata non vult relinquere.
Tum propter ostensionem
sue benignitatis que tanta
est: vt etiam inimicis suis
peccatoribus velit benefa-
cere. Tum propter reser-
uationem: quonia alia pe-
na grauior q̄ presens et du-
rior est illis reservata. Et
enim ait Augustinus lib.
p̄mo de ciuitate dei. ca. 7.
Placuit diuine providen-
tie preparare in posterum
bona iustis: quib⁹ nō frue-
rentur iniusti: et mala im-
pijs: quibus non excrucia-
buntur boni. Et. 6. q. i. c. si
omnia scribitur. Si omnia
in hoc seculo vindicanda
essent locum diuina iudi-
cia non haberent. **C**his
ad charitatem regimen ve-
principum attinentib⁹ vel

breuiter tactis libet hute
opusculo finem impartiri
pro conclusione adducen-
do illud Augustini lib. 5.
de ciuitate dei. c. 24. Nec
nos christianos quosdam
imperatores ideo felices
dicimus: quia vel diutius
imperarunt: vel impera-
tores filios morte placida
reliquerunt: vel hostes
reipublice domuerunt: vt
inimicos ciues aduersus
se insurgentes: et cauere et
opprimere potuerit. Hec
et alia vite huius erumno
se vel munera vel solatia
quidā etiam cultores de-
monum accipere merue-
runt: qui non pertinet ad
regnum dei quo pertinet
isti. Et hoc ipsius miseri-
cordia factum est: ne ab il-
lo ista qui in eum crede-
rēt velut summa bona de-
siderarēt. Sed felices eos
dicimus si iuste imperant
si iter linguas sublimiter
honorantium et obsequia
nimis humiliter salutan-
tium non extolluntur: sed

se homines esse memine-
 rint: si suam potestatem ad dei
 cultum maxime dilatandum
 maiestatis eius famularum
 faciunt: si deum timent dili-
 gunt colunt: si plus ament
 illud regnum ubi non timent
 habere consortes. si tardi-
 us vindicant / facile igno-
 scunt / si eandem vindictam per
 necessitate regende tuen-
 deque reipublice non per sa-
 turandis inimicitiarum odium
 exerunt. Si eandem veniam
 non ad impunitatem ini-
 quitatis: sed spe correctionis
 indulgent. Si quod aspe-
 re cogunt plerumque decer-
 nere nunc leuitate et benefi-
 ciorum largitate compensant.
 Si luxuria eis tanto est ca-

stigat. Quod potest esse li-
 berior. Si malunt cupidita-
 tibus prauis quam quibuslibet
 gentibus imperare. Et si hec omnia faciunt non
 propter ardorem inanis
 glorie: sed propter carita-
 tem felicitatis eterne. Si
 pro suis peccatis humili-
 tatis et miserationis sacri-
 ficium et orationis deo suo
 vero immolare non negli-
 gunt. Tales christianos
 imperatores dicimus esse
 felices interim spe postea-
 re ipsa futuros: cum id quod
 expectamus aduenerit.
 Ad quod nos perducatur
 veram caritatem conferendo:
 qui trinus et vnus vi-
 uit et regnat. Amen.

**Explicit tractatulus de regi-
 mine seu caritate principum.**

